

Herculaneum:

Arkeologiske undersøkelser fra 1700 tallet og frem til Herculaneum Conservation Project

Marie Hjorteseth Gjerde

Masteroppgave i arkeologi

Institutt for arkeologi, historie, kultur- og religionsvitenskap

Universitetet i Bergen

Våren 2015

Sammendrag

This thesis addresses how the archaeological investigation, conservation and outreach have developed at Herculaneum from the 16th century and till today. To get a greater perspective on how and why these themes developed through times, it is important to get the sociological development through each selected century. The sociological factors that will be reviewed in this thesis are from the age of enlightenment, nationalism and postmodernism.

To shorten the thesis, i have focused on a selection of people from the 18th, 19th and 21st century. These people were chosen as they stand out from other people in their century. The selected individuals are as follows; Karl Jacob Weber from the 18th century, Amedeo Maiuri from the 19th century and from the 21st century; Andre Wallace-Hadrill. Further on, the paper will examine how people in the various centuries handled archeological investigation, conservations, restorations and outreach. Last there will be a comparison to show the similarities and differences within these topics through the times in Herculaneum.

Forord

Jeg vil gjerne benytte meg av sjansen til å takke en del mennesker som har vært til stor hjelp for meg og mange gode råd.

Jeg vil først takke min veileder Simon Malmberg for mange gode tips og råd til oppgaven min. Videre vil jeg gjerne takke Monica Løfsgaard Valle og Lill-Heidi Teigen for kjempe god støtte gjennom masteren.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	ii
Forord.....	ii
Kap.1. Innledning	1
1.1. Emne og mål	1
1.2. Problemstilling	2
1.3. Undersøkelsesområde og tid	3
Kap.2. Forskningshistorisk bakgrunn	4

2.1.	Herculaneums utgravingshistorikk	4
2.2.	Karl Jacob Weber	4
2.3.	1800-tallets utgravinger.....	6
2.4.	Amedeo Maiuri.....	7
2.5.	1960-1990.....	10
2.6.	Herculaneum Conservation Project.....	10
Kap.3. Teoretiske og metodiske tilnærminger		12
3.1.	Teoretiske tilnærminger	12
3.2.	Metodiske tilnærminger	19
Kap.4. Kildemateriale		21
4.1.	Kildemateriale	21
Kap.5. Undersøkelse		24
5.1.	1700-tallet og Weber.....	24
5.2.	1900-tallet og Maiuri.....	33
5.3.	2000-tallet Wallace-Hadrill/HCP	39
Kap.6. Analyse		48
6.1.	Kontekstuell analyse	48
6.1.1.	1700-tallet	48
6.1.2.	1900-tallet	53
6.1.3.	2000-tallet	57
6.2.	Komparativ analyse	60
Kap.7. Avslutning		64
7.1.	konklusjon	64
Litteraturliste		67
Figurliste.....		71

Bildevedlegg72

1. Innledning

1.1 Emne og mål

Emnet for denne masteroppgaven er hvordan arkeologiske undersøkelser, bevaring og formidling har blitt utført i Herculaneum fra utvalgte perioder fra 1700-tallet og frem til moderne tid. Hovedfokuset vil bli på tre forskjellige perioder fra Herculaneums utgravingshistorie.

Målet for denne oppgaven er å kunne sammenligne hvordan arkeologisk undersøkelse, konservering/restaurering og formidling har blitt utført under forskjellige perioder i Herculaneums forskningshistorie. Dette er hovedgrunnen til at det har blitt valgt tre forskjellige perioder i utgravingshistorikken til Herculaneum. Dette vil komme tydeligere frem i analysedelen som kommer senere i masteroppgaven. For å at oppgaven ikke skal bli for stor kommer fokuset til å bli på forskjellige personer som har hatt ansvar for utgravingene på forskjellige tidspunkt i stedet for å ta hele århundre. Det vil komme en kort utgravingshistorikk for Herculaneum. Oppgaven kommer til å være en komparativ oppgave hvor jeg kommer til å sammenligne de ulike tidsperiodene. Med å ta et utgangspunkt i disse forskjellige periodene kan vi også se en forskjell i samtidskonteksten (politikk, kultur og samfunnets syn) som lå bak utgravingene. Dette kommer til å bli tatt med i oppgaven fordi det er interessant og kunne se hva som lå i bakgrunnen for å utgrave i Herculaneum i tidsperiodene. Utgravingene har blant annet blitt preget av opplysningstiden, nasjonalisme, fascisme og postmodernitet.

Først ut er perioden fra 1750 til 1764. Disse årstallene er blitt valgt ut grunnet Karl Jakob Weber hadde ansvaret for utgravingene i Herculaneum. Hvorfor Weber er blitt valgt fra 1700-tallets utgravinger er grunnet han foretok arkeologiske undersøkelser annerledes enn sine forgjengere. Med dette vil jeg finne ut hvordan og hvorfor han valgte å gjøre utgravingene på sin måte som var annerledes. Metodene han brukte og nye utviklinger av metoder som han tok i bruk vil jeg komme inn på nærmer i løpet av oppgaven.

Planen var å ta med en fallstudie fra 1800-tallet, men grunnet lite litteratur som tar for seg Herculaneum og lite informasjon om viktige personer på 1800-tallet, har dette falt bort. Det var en skiftning av fokus i de arkeologiske undersøkelsene fra Herculaneum til Pompeii: en av årsakene til dette var at det var mye lettere å grave ut i Pompeii enn det var i Herculaneum.

Selv om fokuset hadde flyttet hovedsakelig til Pompeii foregikk det korte perioder med utgravinger i Herculaneum på tidlig 1800-tallet og mot slutten av 1800-tallet.

Den andre perioden jeg har valgt ut er fra 1900-tallet, da har årstallene 1927-1942 blitt lagt vekt på. Amedeo Maiuri ledet utgravingen av Herculaneum i denne perioden. Valget falt på Maiuri grunnet han har publisert mye fra sine utgravinger og hans restaureringsmetoder under utgravingen. Han har dokumentert mer detaljert enn sine forløpere fra 1700 og 1800-tallet.

Fra 2000-tallet har fokuset blitt på årstallene 2001-2014 med Herculaneum Conservation Project. Fokuset vil være på både prosjektet og på Andrew Wallace-Hadrill siden han har hatt en stor rolle innenfor dette prosjektet. Å få tilgang til informasjon om dette prosjektet er meget lett. De har tilgjengelig informasjon via nettsidene deres hvor de også har lagt ut diverse artikler. Det har også blitt publisert en bok av Wallace-Hadrill som tar for seg Herculaneum og Herculaneum Conservation Project.

1.2 Problemstilling

Hovedproblemstillingen for denne oppgaven er «Hvordan har arkeologiske undersøkelser, bevaring og formidling forandret seg fra de første utgravningene i Herculaneum på 1700-tallet frem til Herculaneum Conservation Project?» Hvordan tankegangen, fremgangsmåten og den politiske situasjonen forandrer seg gjennom tidens løp. Som nevnt i emne og mål kommer jeg til å gå ut i fra forskjellige årstall og det vil bli en sammenligning som kommer i analysedelen av oppgaven.

Dette fører til en rekke andre spørsmål knyttet til problemstillingen. Disse spørsmålene er til for å kunne støtte opp hovedproblemstillingen og for å få mer informasjon til oppgaven,

- Hvilke likheter og ulikheter finner en i de utvalgte periodene?
- Hvordan forholdte de ulike periodene seg til arkeologisk undersøkelse, restaurering, konservering og formidling?
- Hvordan har synet forandret seg på de metodene og teknikkene som ble benyttet?
- Hva var de politiske og samfunnsmessige agendaene bak utgravningene av Herculaneum?

1.3 Undersøkelsesområdet og tid

Området som oppgaven forholde seg er begrenset til Herculaneum i Campania i sør-Italia. Tidsperioden det er snakk om strekker seg fra 1700-tallet til moderne tid. Tidsperiodene som vil bli vektlagt er 1700,1900 og tidlig 2000-tallet. Ut i fra disse valgte periodene vil det bli lagt vekt på spesifikke årstall og viktige personer som:

- Karl Jakob Weber 1750-1764
- Amedeo Maiuri 1927-1942
- Andrew Wallace-Hadrill 2001-2014

2. Forskningshistorie

2.1 Herculaneums utgravingshistorikk

Den som tilskrives æren for å ha gjenopplaget Herculaneum er Greve Emmanuel av Elbeuf i 1709. Elbeuf var på jakt etter antikviteter og en kilde til billig marmor som han kunne bruke til hans villa i nærheten (Bradley 2013: 21). Greven ble tipset av om funn av marmor på en eiendom under utvidingen av en brønn av en arbeider. Eiendommen ble kjøpt og utgravingene ble startet. Den originale tanken til greven og hans arbeidere var at de hadde kommet over et antikk tempel, men i realiteten hadde de gravd seg ned 25 meter til teateret i Herculaneum. Arbeidet fortsatte rundt ni måneder med å utforske områder i små trange tunneler ved hjelp av fakler. Elbeufs innsats førte til mange statuer og marmor dekorasjoner ble brukt til å dekorere sin villa med (Parslow 1998: 23). Et av hans mest spektakulære funn er de tre kvinne statuer «Herculaneum kvinnene» som ble smuglet ut av landet og havnet til slutt i Dresden.

I 1738 begynte utgravingen igjen under Kong Carlo av Bourbon og metoden som Elbeuf brukte med de underjordiske tunneler (*cunicoli*) ble også brukt under Bourbon utgravingene (Figur 1). Kong Carlo forstod hvor viktig denne oppdagelsen var og hvordan den kunne bringe prestisje til seg selv og hans hoff. Det var under hans order at utgravingen av Herculaneum ble påbegynt igjen og til å begynne med ble funnene plassert i hans palass i Portici. Etter hvert ble Museo Ercolanese bygget og det ble praktisert en streng kontroll overfor besøkende (Lancaster 2005: 137-138). Utgravingene ble ledet av den spanske militær ingeniøren Rocque Joaquim de Alcubierre. Under Alcubierre fortsatte de hvor Elbeuf sluttet i teateret: her ble det gjort mye funn i løpet av de første årene (Wallace-Hadrill 2011: 48-50).

2.2 Karl Jacob Weber

I 1749 ble Alcubierre forfremmet til oberstløytnant og dermed måtte tilbringe mer tid i Napoli enn i Portici. Karl Jacob Weber, en sveitsisk militær ingeniør, ble engasjert som Alcubierres assistent. Weber drev å eksperimenterte med forskjellige nye metoder som ikke før hadde blitt brukt når han drev å utgravde Herculaneum. Til tider kom han i konflikt med sin overordnede sjef på grunn av noen av hans nye metoder og ulike synspunkter. Han anså at den private bygnings arkitekturen var like viktig som den offentlige. Weber fortsatte utgravingen av Herculaneum ved å følge langs gatene, en metode som allerede Pierre Bardet før ham igjen benyttet seg av. Han var også den første til å anse Herculaneum som en by og at man kunne finne ut mer om samfunnet, samt dens vaner og skikker. Denne måten å tenke på ble midlertidig ikke tatt godt imot av hans kollegaer. Det ble også forslått av Weber at man skulle

publisere funn fra hver enkelt bygning i form av monografier uten at dette førte hen. Under Weber ble Villa dei Papiri utforsket: han er kjent for å lage den første plantegningen av villaen og planer med detaljert markering hvor statuer og dekorative elementer ble funnet (Figur 2). Blant de mest spektakulære funnene fra Villa dei Papiri er blant annet flere godt bevarte bronsestatuer og ikke minst karboniserte papyrusruller som endte opp i museet. Weber jobbet med Villa dei Papiri og prøvde ut nye metoder helt frem til hans død i 1764 (Pace 2000: 27,30-31)

Fra Weber selv finnes det brev som han har skrevet til forskjellige personer, blant annet til Kong Carlo. Tematikken og høfligheten i brevene varierer fra hvem de er adressert til og det finnes mange brev hvor Weber er hovedtemaet. Weber dukker opp i blant annet Johann Joachim Winckelmann brev og i en av bøkene som Winckelmann publiserte. Winckelmann var en av de mest betydningsfulle person som var ekspert på antikk kunst og er ofte regnet som en av den klassiske arkeologiens fedre. Mange av brevene som Weber har skrevet kan en finne i boken til Christopher Charles Parslow *Rediscovering Antiquity: Karl Weber and the Excavation of Herculaneum, Pompeii, and Stabiae*, disse brevene som befinner seg i boken er oversatt til engelsk. Ved hjelp av disse brevene kan man sitte seg inn i Weber og hans situasjon med utgravingene, privatlivet, forholdet til Alcubierre, hans forhold til Bourbon hoffet og mot slutten av hans liv kan man finne ut om hans helsetilstand. Parslow er en av få forskere som har tatt for seg Weber og hvilke metoder han benyttet seg av. Parslow tar også for seg Webers liv under Bourbon hoffet og hvilke utfordringer han stod ovenfor under hans ledelse av utgravingene.

Michele Ruggiero sin bok *Storia degli scavi di Ercolano ricomposta su' documenti superstiti* inneholder rapporter som er blitt skrevet under 1700-tallet sine utgravinger. I denne boken som ble publisert sent på 1800-tallet har tatt med noen av Weber sine plantegninger som ble funnet igjen og kjøpt da Ruggiero ble *soprintendente*. Første halv del av boken er på spansk og inneholder rapporter, her kan en finne både korte og lange rapporter av hva som er blitt gjort og hva som er blitt funnet. Her kan man og finne rapporter som er blitt skrevet av Weber som i all sannsynlighet er skrevet til Alcubierre før han videresendte rapporten til høyere hold. I et eksempel kan man lese en kort rapport hvor Weber nevner at det er blitt gjort funn av bronse artefakter. Dette kan gi et godt innblikk i Webers arbeid med utgravingene.

I boken til Pamela Bradley *Cities of Vesuvius: Pompeii and Herculaneum* tar Bradley for seg kort utgravingen og kort om politikken på 1700-tallet. Selv om Weber blir omtalt kort i denne boken kommer det godt frem hva han mente og hva han gjorde. Det kommer frem at han mente det at lokaliteten måtte graves ut systematisk og dokumenteres når man holdt på å grave i tunnelene. Noen av metodene hans blir fremhevet som blant annet plantegninger, tegning av kart og beskrivelser av artefakter, malerier, skulpturer som helst skulle bli gjort på stedet. Denne boken tar ikke kun for seg Herculaneums utgravingshistorikk, men også Pompeii sin utgravingshistorikk fordi den også ble gjenoppdaget under Bourbon regime. Det arkeologiske materiale fra begge byene bli også tatt for seg, både funnene av papyrus rullene, skjellet materialet og det arkitektoniske materialet fra begge byene.

En annen forsker Carol Mattusch har skrevet boken *The Villa dei Papiri at Herculaneum: Life and Afterlife of a Sculpture Collection*, her blir det skrevet mer detaljert om Webers utgravinger og hvilke utfordringer som dukket opp. Hun mener at Weber er den mest pålitelige kilden til utgravingene som ble utført under hans ledelse, spesielt med hans arbeid med Villa dei Papiri utgravingen. Her igjen blir det henvisning til hans metode som plantegning og tegninger generelt. Mattusch tar også med i sin bok flere brev som ble skrevet i samme tidsalder som Weber levde og noen brev etter Webers død. Hun har tatt med et brev skrevet av Winckelmann om Weber, hvor Winckelmann roser Weber for å tenke annerledes og lager kart mens han holder på med utgravingene. Fra Thomas Martyn og John Lettice skildringer fra 1773 kan en få et bilde om hvordan utgravingene forgikk, hvilke forhold arbeiderne hadde og hvilke vanskeligheter som de møtte på. Denne skildringen av forholdene mener Mattusch kommer ganske nærme de forholdene som møtte Weber under hans utgraving av Villa dei Papiri. Siden Mattusch tar for seg Villa dei Papiri i sin bok kommer det meget detaljert frem om Webers sin utgraving av Villaen, konkrete årstall, hva som har blitt funnet i forskjellige årstall og frem til hans død i 1764. Det er blitt gjort lite forskning rundt Weber, men flere artikler nevner Weber kun ved navn og kort om hva som ble utført mens han levde. På 1990-tallet ble det gjort mer forskning rundt 1700-tallets utgravinger og politikken rundt den, hvor Weber ble oftere nevnt og ble satte mer pris på. Blant annet for hans metoder og plantegninger under hans arbeid for Kongedømmet Napoli.

2.3 1800-tallets utgravinger

Etter 1764 ble utforskningen av Herculaneum nedprioriter og fokuset skiftet til Pompeii grunnet at det var mer økonomisk lønnsomt og mye lettere å grave ut enn hva det var i Herculaneum. For å gi turister den samme følelsen som i Pompeii ble det i 1828 startet den første *open-air* utgraving i Herculaneum under Kong Francesco I (Rizzi 2000:63). Den som hadde ansvaret for utgravingen i Herculaneum på denne tiden var Carlo Bonucci. Det som ble gravd ut i først halv del av 1800-tallet var Casa del Genio, Casa d'Argo, Casa dello Scheletro, casa di Aristide og en del av cardo III. Utgravingen av Herculaneum under Bourbon monarkiet tok slutt 1860 da det gamle kongeriket Napoli ble en del av kongerike Italia.

Giuseppe Fiorelli ble utnevnt som den nye lederen som skulle grave ut både i Pompeii og Herculaneum (Bradley 2013: 24). I 1869 gjenopptok Fiorelli utgravingen av Herculaneum, han fortsatte hvor Bonucci sluttet med casa dello Scheletro og casa del Genio. Arbeidet fortsatt langs vest siden av casa del Tramezzo di Legno og mot butikken som befant seg nord for casa del Genio. Mellom 1872 og 1874 ble cardo III og decumanus inferior mot nord gravd ut og bygningene som lå ved krysset mellom de to gatene ble delvis utforsket (Ruggieri 1886: 627, 630). I 1874 ble det gravd ut flere rom som var i tilknytning til en *insula* som ble identifisert som deler av et badekompleks. Året før hadde de gravd ut deler av søylegangen til badekomplekset, men selve funksjonen til søylegangen var ikke kjent på daværende tidspunkt. Utgravingen av badekomplekset var ferdigstilt i 1875 (De Kind 1998:43). I 1875 ble det fullstendig stopp i utgravingene i Herculaneum og igjen ble fokuset på Pompeii. Charles Waldstein prøvde å få start i utgravingene igjen på tidlig 1900-tallet ved hjelp av en internasjonal pengeinnsamling. Dette forsøket på å starte utgravingene igjen ble til ingen nytte.

2.4 Amedeo Maiuri

Under den fascistiske regjeringen i Italia ble utgravingen startet igjen i 1927, denne gangen under ledelsen av Amedeo Maiuri. Maiuri gravde ut og restaurerte store deler av Herculaneum som man kan se i dag. Etter 1961 har det blitt gjort få utgravinger, men på 1980-tallet ble det gjort utgravinger hvor de fant den antikke strandlinjen og skjeletter i de antikke båthusene (Wallace-Hadrill 2011: 62-63).

Amedeo Maiuri har publisert boken *Ercolano: I Nuovi Scavi*, denne boken er første volum og det var ment til komme ut flere publikasjoner. Dessverre døde Maiuri før han fikk skrevet mer. Volum I er tredelt og Maiuri tar for seg utgravingshistorikken, offentlige bygninger

private hus og butikker. Han går detaljert gjennom utgravingshistorikken, han fokuserer i midlertidig ikke så mye på 1700-tallets utgravinger, men heller mer på utgravningene fra 1800-tallet og frem til hans tid. Han skriver kort om Waldstein og hans forsøk på å få startet utgravningene før han skriver mer detaljert om sin egen utgravingsprosess. I boken hans på side 59 kan en se et bilde over utgravningen av Herculaneum så lang som han hadde kommet i 1958. Under bildet kan en se detaljert kronologisk utgravingshistorikk med måneder og årstall fra Maiuri fra 1927 til 1958. Han tar også med topografi, teknisk utgraving, stratigrafi, bosetning etc i første delen av boken. Andre delen av boken tar for seg offentlig bygninger som Terme del Foro (Terme Urbane), Palestra, Terme Suburbane og Area Sacra hvor han tar for seg rommene på de forskjellige stedene og har med en plantegning for hvert sted. Del tre av boken går Maiuri inn på forskjellige hus hvor han skriver detaljert om hvert av husene og har med en plantegning for hvert hus han tar for seg. I siste del av tredje delen tar han og for seg om diverse utvalgte *taberna* og *botteghe* i Herculaneum. Alle husene og offentlig bygninger som Maiuri har tatt for seg i boken står det skrevet ned hvilke *insula* husene ligger og hvilke nummer de har, slik at de lett kan bli funnet igjen på et oversiktskart.

Domenico Camardo sin artikkel «Archaeology and conservation at Herculaneum: from the Maiuri campaign to the Herculaneum Conservation Project» tar han for seg to forskjellige perioder i den arkeologiske historien til Herculaneum, fra Maiuri til i dag. Camardo skriver i sin artikkel at måten Herculaneum ble utgravd på under Maiuri har påvirket hvordan denne lokaliteten er blitt vist frem på til turister og på hvordan lokaliteten blir konservert på. Han forteller videre forskjellige metoder som Maiuri benyttet seg av blant annet hvordan Maiuri har klart å frakte vekk overflødig vulkansk materiale (*fangosa*) ved å benytte seg av gutter til å frakte vekk det overflødig materiale til jernbanevogner. Deretter ble materialet dumpet i nærheten av strandlinjen. Argumentet for å dumpe materiale nær strandlinjen var ifølge Maiuri at på denne måten kunne han utvide den moderne byen ved å ta litt tilbake fra havet. Dette var grunnen for at flere hundrede tusen kubikkmeter med overflødig materiale ble dumpet i strandlinjen. Camardo understreker at det er viktig at man forstår under hvilke tidsalder utgravningene til Maiuri foregikk, under fascismen. Han viser også til hvordan restaurering og konservering foregikk under Maiuri sin tid, noe som jeg vil komme nærmere innpå senere i oppgaven.

Pamela Bradley som tidligere nevnt i avsnittet om Weber har også tatt for seg om Maiuri. Her kommer hun inn på den fascistiske regjeringen og Maiuri, betydningsfulle bidrag både i Pompeii og Herculaneum, kritikk og eventuelle påvirkninger. Under avsnittet med

betydningsfulle bidrag i Herculaneum påpeker Bradley blant annet at Maiuri gikk vekk fra den gamle metoden med underjordiske tunneler og jobbet heller med å grave fra overflaten og ned. Hun tar også for seg som viktig at han fant en ny metode for å fjerne den kompakte vulkanske materiale. Samt at Maiuri ansatte snekkere, murere og konservatorer som jobbet ved siden av utgraverne for å være klar til å fikse på strukturer og utføre nødvendig konservering underveis.

Sergio Pace sin bok *Herculaneum and European culture between the eighteenth and nineteenth centuries* tar hovedsakelig for seg Herculaneum på 1700 og 1800-tallet, men kommer også inn på 1900-tallet med Maiuri. Pace nevner også litt om tiden som Maiuri sine utgravninger forgikk og fascismens interesse av det antikke keiserdømmet Roma. Den fascistiske stat kunne ikke forsømme en kjent og viktig utgraving som Herculaneum. Dermed var det viktig å velge ut de riktige personene til å gjennomføre prosjektet som hadde blitt lagt på hyllen alt for lenge ifølge Pace. I boken så kommer det frem flere spesifikke årstall for hva Maiuri holdt på med for eksempel i 1937-38 ble utgravingen av Casa del Bicentenario fullført og mellom 1939-42 ble Area Sacra og Ara di M. Nonio Balbo gravd ut. Bibliografien til Herculaneum skriver Pace, begynte å vokse etter hvert som Maiuri publiserte sine rapporter i 1932 og 1936. Bibliografien fikk et nytt tilskudd fra den kroatisk historikeren Egon Cäsar Conte Corti med boken *Untergang und Aufstehung von Pompeji und Herculaneum* som senere ble oversatt til italiensk med Maiuri som skrev forordet til boken.

Domenico Camardo sin artikkel «Gli scavi ed i restauri di Amedeo Maiuri. Ercolano e l'esperimento di una città Museo» skriver han om Maiuri og hans utgravingsarbeid. Her blir det skrevet om når Maiuri var aktiv og hva som gjorde hans arbeid i Herculaneum så spesielt. Murere, snekkere, konservatorer og gartner var blant annet de som jobbet ved siden av Maiuri sine gravere. Det var disse folkene som gjorde jobben med å restaurere og stabilisere det som stod i fare for å kollapse når det ble utgravd. I artikkelen får en vite noen av problemene som Maiuri stod ovenfor: han kom over situasjoner som at flere hus hadde godt bevarte andre etasjer, men første etasjen hadde blitt hardt skadet av utbruddet til Vesuv. Dermed anså Maiuri det som nødvendig å gripe inn og restaurere veggene som hadde blitt skadet. Han tok også seg friheter til å lage utstillinger blant annet et eksempel er et rom hvor han plasserte en seng med et skjellet, bord, broderi og kalte *den vevende pikes rom*. Camardo tar også opp hvordan og hvem Maiuri ble finansiert av og hvilken betydning utgravingen av Herculaneum hadde for de som finansierte utgravingen.

2.5 1960-1990

Det forgikk utgravinger i Herculaneum, men ikke i stor skala slik som Maiuri sine utgravinger. Mellom 1960-1969 ble decumanus maximus (1960-61), hele insula VI ble ferdig utgravet. Blant bygningene som ble utgravd i insula VI var sacello degli Augustali (De Kind 1998: 47). I 1975 ble det startet en utgraving i området rundt terme Suburbane som førte til ekstra ordinære oppdagelser. I 1981 kom strukturen til det som har vært Herculaneums havn frem. Det ble også funnet skjeletter av borgerne som hadde søkt tilflukt i båthusene fra de pyroklastiske strømmingene som kom etter utbruddet til Vesuv (Figur 3). I ukene som fulgte dukket det opp flere skjeletter. Frem til da hadde det blitt funnet ganske få menneskelige levninger i Herculaneum i motsetning til flere hundre i Pompeii. Det var lenge en hypotese om at menneskene som bodde i Herculaneum klarte å flykte fra vulkan utbruddet, men bevisene som dukket opp motbeviste denne hypotesen. Flere skjeletter dukket opp i 1982 i et av rommene bygget inn som en støttemur til badekomplekset. Her ble det funnet tolv skjeletter som hadde prøvd å søke tilflukt fra utbruddet. Det ble samlet inn mer penger for å utvide utgravningene langs terme Suburbane og i sommer 1982 ble det gjort en sensasjonell oppdagelse. Det ble funnet en romersk båt som hadde veltet grunnet de pyroklastiske strømmingene. Ved båten ble det funnet levningene etter en mann som kanskje kan ha vært den som skulle ro båten. I nærheten av båten ble det også funnet levninger etter en soldat. Under utgravningene av området rundt terme Suburbane ble det funnet 149 skjeletter (Pirozzi 2000: 43-44).

2.6 Herculaneum Conservation Project

I løpet av 1990-tallet var forfallet i Herculaneum meget alvorlig grunnet langvarig underfinansiering og mangel på et godt vedlikeholdsprogram. Flere av bygningene som hadde blitt restaurert under Maiuri med blant annet betong og andre materiale stod i fare for å kollapse. Ugress som vokste vilt og vokste røtter inne i mørtelen i forskjellige strukturer var et vedvarende problem. Beskyttende tak var på vei til å falle sammen, vann ansamlinger, duer som hadde bygget reir og duens ekskrementer påførte store skader på de romerske freskene. Turister forårsaket også skader på lokaliteten ved å risse/skrive inn graffiti sin på malte overflater og antikk marmor (Figur 4) (Brennan 2012: 130). The Herculaneum Conservation Project (HCP) vokste frem i 2000 under et besøk av Dr. David W.Packard, lederen av The Packard Humanities Institute og professor Andrew Wallace-Hadrill, direktøren til the British

School at Rome. Dr. Packard og Professor Wallace-Hadrill var bekymret for tilstanden til Herculaneum og forsøkte å finne måter å gi økonomisk støtte på for den påtrengende konservering arbeidet som trengtes. De hadde et møte med daværende lederen for den italienske myndigheten for lokaliteten: Soprintendenza Speciale Beni Archeologici Pompei, Ercolano, Stabia, Pietro Giovanni Guzzo for å finne ut hva som kunne gjøres. Ut fra dette kom det et stort offentlig/privat samarbeidsprosjekt The Herculaneum Conservation Project som i oppgaven vil bli forkortet til HCP i første omgang mellom Soprintendenza og Packard Humanities Institute i 2001. Det originale hovedfokuset til HCP var en case study på Insula Orientalis I (Figur 5). I 2004 ble den italienske lovverket forandret i henhold til arkeologiske lokaliteter. Det ble nå lov for private aktører til å direkte være med i konserverings samarbeidsprosjekter på offentlige lokaliteter under kontroll av Italia. Samme året ble the British School at Rome tatt med som den tredje samarbeids partneren til HCP. Fokuset ble også på Insula Orientalis I, men nå kunne det også bli fokusert på andre krisesituasjoner rundt om på lokaliteten (Brennan 2012: 132).

Andrew Wallace-Hadrill har skrevet boken *Herculaneum: Past and Future*. Det er sjeldent at en finner en bok som kun omhandler Herculaneum, vanligvis er det Pompeii som hovedfokuset er på med en liten del som omhandler Herculaneum. Boken til Wallace-Hadrill tar for seg i det første kapitlet utbruddet til Vesuv i 79 f.kr, folkets forhold til Vesuv, geologien til området og forandringer i havnivået gjennom tiden. Senere kommer det et kapittel med en utfyllende utgravingshistorikk fra Bourbon på 1700-tallet og frem til Maiuri. Her ligger Wallace-Hadrill vekt på den politiske situasjonen bak utgravingene gjennom tidene. I «Ruins restored» kapitlet skriver han om de forskjellige konserveringsmetodene som har blitt brukt gjennom tidene både bevist og ubevist fra 1700-tallet til 1900-tallet. Wallace-Hadrill skriver også om innbyggerne i byen både om de rike, de fattige og hvilken levestandard de hadde. Han tar også med forhistorien til byen, hvordan den oppsto og hvilke innflytelser som påvirket byen. I siste kapittel skriver han om HCP og hva målene deres er for fremtiden til Herculaneum. Han nevner og kort om de lokale og deres forhold til Herculaneum som turistattraksjon. Han redegjør også for hvorfor en ikke bør grave ut mer av lokaliteten og argumenter fra folk om hvorfor en bør grave ut hele lokaliteten.

3.1 Teoretiske tilnærminger

Dette kapittelet i oppgaven kommer å ta for seg teoretiske og metodiske tilnærminger. Hovedhensikten med teori delen i oppgaven er å ta den i bruk for å hjelpe til med analysen som kommer senere.

I oppgaven kommer jeg til å ta for meg analytiske begreper som opplysningstiden, nasjonalisme og postmodernitet. Disse vil bli anvendt for å forstå periodene og hva som skjer under hver tidsperiode i Herculaneum. Det er også til hjelp for å kunne tolke utviklingen angående arkeologisk undersøkelse, konservering, restaurering og formidling i Herculaneum gjennom tiden. Mer informasjon om disse analytiske begrepene vil komme inn under analysekapittelet senere i oppgaven.

Nedenfor kommer jeg til å gå gjennom forskjellige teorier om arkeologisk undersøkelse, konservering og formidling som vil inngå i analysen.

Arkeologisk undersøkelse

Dette avsnittet kommer å gi en viktig bakgrunn til utviklingen av teorier innen arkeologisk undersøkelse. Dette er en kort overblikk som vil fungerer som en bakgrunn, som jeg vil komme tilbake til i mer detaljer i analysedelen.

På midten av 1700-tallet kom det et viktig vendepunkt i antikke studiene som ble avgjørende for innretningen av den klassiske arkeologien. Det var da det moderne kunstbegrepet ble skapt og billedkunsten ble tilgjengelig i offentlige utstillinger. Det var et stort fokus på det antikke Hellas. Selv om Hellas stod i fokus for antikke studier på 1700-tallet, kom Italia senere med Pompeii og Herculaneum. Det var slik den klassiske arkeologien fikk sitt doble fokus, med innretningen på både gresk og romersk kultur i Middelhavet. (Andrén 1997: 21)

Winckelmann blir som regel omtalt som grunnleggeren av den klassisk arkeologi. Han viste til at det var mulig å etablere en kronologi av stilarter som kunne bli brukt på udaterte artefakter. Dette var viktig steg for å etablere arkeologi som en egen historisk disiplin. Man vitnet også på 1700-tallet utviklingen av den systematiske arkeologiske utgravingen, spesielt på romerske lokaliteter. Mot slutten av 1700-tallet hadde klassisk arkeologi begynt å utvikle en mer akademisk kontekst (Trigger 2006: 58).

Arkeologi som et faglig disiplin utviklet seg til å bli mer profesjonelt først på 1800-tallet. I andre halvdel av det attende århundre begynte klassiske arkeologer   søker etter andre m ter   finne informasjon som ville bekrefte og samtidig utvide det som var kjent fra antikke

skriftlige kilder. Arkeologi var en gren som lå tett sammen med historie, de klassiske språkene og kunsthistorie. De benyttet seg av for det meste av skriftlige kilder. Store fremskritt innenfor utgravingsteknikker finner vi hos Alexander Conze og den tyske arkeologen Ernst Curtius som jobbet blant annet på det greske kult senteret på Olympia og Samothrace øyen. De jobbet med å utarbeide historien til strukturene på disse lokalitetene. Begge arkeologene lagde plantegninger og stratigrafi fra sine utgravinger av offentlige bygninger (til og med de som hadde blitt ombygget flere ganger). Dette ble gjort meget detaljert slik at rapportene kunne være bevis når de var ferdig med utgravingen (Trigger 2006: 62-63).

Det var i Hellas og Italia som den klassiske arkeologien kom til å spille en viktig nasjonalistisk rolle i forbindelse med at de moderne nasjonalstatene ble dannet (Andrén 1997: 20). Den kulturhistoriske arkeologi retningen fokuserte på å definere forskjellige arkeologiske kulturer og samtidig pr ovde å forklare deres opprinnelse, forandringer i diffusjon og migrasjon. Nasjonalisme var tilstedev erende i Europa og det virker som at den spilte en betydelig rolle angående utformingen av den arkeologiske praksisen. Betydningen av arkeologi for nasjonale prosjekter i Europa har variert mye i varighet og intensitet. Noen faktorer som har spilt en rolle innenfor dette er politisk uro, nasjonal krise, rask økonomisk og sosial endring. Dette kan v ere med på å stimulere interessen for en nasjons fortid som blir ofte representert med et romantisk syn på at fortiden var mer stabil enn i dag (Trigger 2006: 249). Eksempler på nasjonalisme som stod sterkt innenfor Europa er blant annet Tyskland (med Hitler) og Italia (med Mussolini). Hvor de spilte på nasjonens fortid som for eksempel Mussolini og det gamle Romerriket.

På tidlig 1960-tallet var det en gruppe med amerikanske prosessuelle arkeologer som kritiserte sterkt den kulturhistoriske arkeologien. De mente at prosessuell arkeologi var et steg i den riktige retningen med fokus på en tiln erming som baserte seg på evolusjonistisk, milj o, adferds og positivistisk orientert (Trigger 2006: 386). Arkeologi skulle nå v ere mer opptatt av dynamiske kulturprosesser noe som var forskjellige fra kulturarkeologiens kultur syn. Lewis Binford var en forkjemper for den prosessuelle retningen. Han mente at arkeologisk materiale inneholdt informasjon om nesten alle aspekter ved samfunnet. Innenfor den prosessuelle retningen var det to teoretiske b erebjelker, logisk positivistisk erkjennelsesteori og et funksjonalistisk syn på kultur og samfunn. Det som kom til å prege den prosessuelle arkeologien var at arkeologien skulle produsere objektiv, presise og testbar kunnskap (Olsen 1997: 45-47). Mot slutten av 1980-tallet kom det en ny retning innenfor arkeologi som tilb od

en like dogmatisk og kulturelt orientert, post prosessuell arkeologi. Denne retningen proklamerte at post prosessuell var løsningen for hva de mente var manglene innfor prosessuell arkeologi (Trigger 2006: 386). Post-prosessuell utgjør ikke en enhetlig retning, men heller flere retninger innad. Flere av retningene innad er inspirert av blant annet marxisme, feministisk teori, hermeneutikk etc. Det retningene har til felles er kritikken av den økologiske funksjonalismen og det positivistiske vitenskapsidealet som tilhørte prosessuell arkeologien. En annen ting som post-prosessuell arkeologi kritiserte forgjengeren var de ikke hadde tatt hensyn til individets rolle i samfunnet. En av hovedaktørene for post-prosessuell arkeologi var Ian Hodder som skrev boken *symbols in action* (Olsen 1997: 61-62). Ingen av disse to retningene har levd opp til løftene sine med å løse alle arkeologiens problemer. Selv om de gir produktive måter å løse noen av problemene, men ikke alle spørsmålene som dukker opp innenfor arkeologi (Trigger 2006: 386). Jeg kommer til å se på hvilken påvirkning disse retningene kan ha hatt på HCP i min analysedel i oppgaven.

Konservering

Utvikling av konserveringsretninger:

Innenfor konserveringsteorier har det vært flere retninger gjennom årene som har gått. For å få et kort overblikk over de forskjellige retningene innenfor konservering har jeg oppsummert kort de forskjellige retninger.

- *Stylistic restoration*: en av retningene som utviklet seg på 1700-tallet. Her forsøkte man å gjenskape objekter slik som man trodde det ville ha sett ut. Dette var for å gjøre det mer estetisk tiltalende for iakttageren.
- *Historic restoration*: den andre retningen som ble utviklet på 1700-tallet. Fokuset her var restaurering basert på historisk legitimert bevis. Denne retningen oppstod som en protest bevegelse som siden utviklet seg til den moderne konserveringsbevegelsen. Den som er basert på anerkjennelsen av irreversibilitet av tid og egenskapene av menneskelig aktivitet som er blitt kulturelle verdier.
- *Philological restoration*: denne retningen dukket opp på 1880-tallet. Denne retningen sammenlignet antikke monumenter og historiske strukturer med manuskripter som eksisterte. De mente at den moderne restaureringen skulle respektere tekster og manuskripter som var fra fortiden, moderne tillegg skulle være lett gjenkjennelig.

- *Scientific restoration*: Retningen dukket opp på 1920-tallet. Retningen vektla mer vitenskapelige metoder under restaurering.
- *Modern conservation theory (Modern restoration theory)*: denne retningen kom inn sterkt etter andre verdenskrig, men har eksistert siden begynnelsen av 1900-tallet. De anerkjente den særskiltheten til hvert kulturarv og innførte en kritisk metodikk som tok hensyn til kulturarvens karakter og betydning.
- Siden 1970-tallet har det dukket opp en ny retning som tar for seg det sosiale og naturlige miljø. Denne tilnærmingen har også vært til hjelp for å utvide begrepet kulturarv i det bygde miljø og tar samtidig hensyn til det menneskelige og samfunnsmessige konteksten. Denne retningen har blitt bygget videre på og har introdusert *culturally and environmentally sustainable development*.

I henhold til Jukka Jokilehto kan man se på konserveringsteori som beskrivelsen av metodikken som bør følges. I følge ham er konserverings prinsippene generelle korte utsagn som er blitt oppsummert i forskjellige konserverings *Charters* som for eksempel i ICOMOS og UNESCO. Den starter med identifikasjonen av kulturminnet, definisjonen av dens karakter, betydningen den har og hvilken tilstand den er i. Dette er viktig fordi at man må prøve å få mest mulig informasjon om gjenstanden eller lokaliteten før man begynner på eventuelle konserveringsprosjekter. Hovedlinjen i teorien vil være at den er generelt anvendbar og at den vil ta for seg egenskapene som trenger oppmerksomhet hos kulturminner. Den vil og ta hensyn til ikke bare dens individuelle karakter og tilstand, men også dens fysiske og sosial-kulturelle kontekst. I mange tilfeller innenfor konservering kan like gjenstander for eksempel under forskjellige omstendigheter resultere i forskjellige løsninger. Det er derfor nødvendig skriver Jokilehto å basere enhver konserverings tilnærming på en helhetlig metodikk.

Det blir tatt opp at det har vært en økning av internasjonal samarbeid angående beskyttelse og konservering av kulturarv etter andre verdens krig. I 1972 var det verdensarv konvensjonen med UNESCO som blir regnet som en milepæl innenfor bevaring av kulturarv. Selv om verdensarv listen er begrenset til områder som anses å være fremragende universell verdier har den modellen fått en økende innvirkning på kulturarven. Konvensjonen oppfordret til utvikling av aktive og effektive tiltak for både vern, bevaring og formidling av kulturarv som er integrert i samfunnet. Konvensjonen fremmet også debatt mellom ulike grunnleggende spørsmål i konservering som for eksempel begrepene integritet og autentisitet. I en

internasjonal kontekst vil det bli viktig å identifisere verdier og metoder for inngrep på kulturarv. Denne teorien til Jokilehto tar for seg verdier som et produkt av samfunnet. Dermed mener de også at identifiseringen av kulturarv og ivaretagelsen av kulturarven er avhengig av en form for bevissthet om verdier og betydningen av kulturarven. Jokilehto identifiserer to kategorier innenfor verdier (Jokilehto 2007: 6):

Cultural values. Identify value and emotive value based on recognition; relative artistic and relative technical values based on evidence and research; and rarity value, which is more of an administrative nature, and base don statistics.

Contemporary socio-economic. Economic value base don heritage as a resource; functional value and usefulness of the property; educational value, tourism, social value, awareness, and the political value that often depends on the priorities of the ruling regime.

Vider tar denne retningen for seg at konservering er en prosess som innebærer identifikasjon, tolkning, forståelse og hvordan man skal presentere kulturarven. Det vil omfatte flere faser som blant annet kartlegging, definisjon, analyse av strukturer for eksempel, strategi og utførelse. Et nødvendig verktøy for å tilegne seg kunnskap om kulturminner i alle aspekter er å dokumentere. Dokumentasjon er viktig del av konserveringsprosessen. Det er viktig å bli kjent med stedet og dens fysiske tilstand, for å så overvåke endringer som oppstår over tid. Videre sier han at det er viktig for forvaltningen av kulturminner at det blir lagt opp et vedlikeholdsprogram for å ta for seg de nødvendige reparasjonene. Samtidig bør de som forvalter kulturminner ha oversikt over om kulturminnet trenger restaurering eller rehabiliteringsprosjekter.

Andre forskere som har tatt for seg dette aspektet med verdi innenfor konservering er blant annet Bernard M. Feilden i sin bok *Conservation of historic buildings*. Han mener at det første steget er å definere hva som er formålet med et konserveringsprosjekt. Neste steg er å så identifisere verdiene i objektet, monumentet eller lokaliteten som det gjelder, for å så plassere disse verdiene i en prioritert rekkefølge (Feilden 2003: 8). På denne måten vil de essensielle delene av objektet bli respektert og bevart. Verdiene kan bli klassifisert under tre hoved overskrifter: emosjonelle, kulturelle og bruksverdier.

Emosjonelle verdier:

- *Wonder*
- *Identity*
- *Continuity*
- *Respect and Veneration*
- *Symbolic and spiritual*

Kulturelle verdier:

- *Documentary*
- *Historic*
- *Archaeological and age*
- *Aesthetic and architectural values*
- *Townscape*
- *Landscape and ecological*
- *Technological and scientific*

Bruksverdier:

- *Functional*
- *Economic (Including tourism)*
- *Social (Also including identity and continuity)*
- *Educational*
- *Political*

Disse verdiene må så bli analysert og for å så bli syntetisert for å definere betydningen av den aktuelle historiske gjenstanden eller monumentet. Feilden har valgt å dele opp verdiene i hans teori i tre hovedkategorier, emosjonell, kulturell og bruksverdi. I motsetning til Jokilehto som har kun tatt i bruk to kategorier. Jeg kommer til å benytte meg av hans to kategorier i denne oppgaven fordi hans to kategorier tar for seg nesten alle kategoriene og underpunktene til Feilden. De blir oppsummert mer på en effektiv måte i Jokilehto sin teori om verdier.

Opgaven kommer som sagt til å ta for seg teorien om verdier til Jokilehto. Ved å benytte meg av *Cultural values* og *Contemporary socio-economic* verdiene, vil jeg kunne se hvordan de eventuelt ville passe om de blir påført i Herculaneum under de forskjellige tidsperiodene som har blitt valgt ut. Noe som kan bli interessant å se hvordan eller om de forskjellige verdiene forandrer seg gjennom tiden. Jeg vil også prøve å plassere konservering og

restaurering i de forskjellige århundrene inn i de forskjellige konserveringsteoriene som har blitt nevnt i begynnelsen av kapittelet. Dette vil se om de forskjellige århundrene passer inn innenfor konserveringsretningene.

Formidling

Utvikling av museumsarkeologi

Tradisjonelt sett har både arkeologi og museer blitt sett på som et resultat av renessansen og opplysningstiden. Selv om det finnes noen referanser til antikke kolleksjoner under de tidlige sivilisasjoner i Midtøsten og Middelhavet, men det finnes dog ikke noen beviser på som vil si noe annet enn at det ble ansett som arvestykker eller suvenirer. Det finnes derimot mengder av før-opplysningstid og før-renessansen kulturer som gjenkjente symbolske og politiske verdien av objekter. Under renessansen i Europa ble fremtredende personlige og felles rikdom vist gjennom blant annet innsamling og visning av kunstverk. I denne perioden med ideen om *studiolos* og raritetskabinetter som utgjorde flere funksjoner av museets samling. Som siden den gangen ideen oppsto har blitt utviklet videre. Dette var ikke bare en samling av kunstverk, men samlingene var der for å studere og lære. Visningen eller et show var også involvert som både gav underholdningsverdi og pedagogisk verdi.

Konsepter som har gitt verden både moderne museum og arkeologi som disiplin, i motsetning til antikvarismen ser ut til å komme fra andre halvdel av 1700-tallet med ideer som er knyttet til opplysningstiden. Ideen om offentlige museum kan dateres til denne perioden. Det samme kan konseptet om utdanning et av et bredere publikum gjennom bruken av museum.

På 1800-tallet ble samlingene omgjort til typologiske serier og ble huset i nye offentlige institusjoner som reflekterte lokale og nasjonal stolthet. Vestlige nasjoner drev å brukte arkeologi og museer til å hjelpe å utvikle en nasjonal identitet. I slutten av 1800 og begynnelsen av 1900-tallet var det store arkeologiske utgravinger av amerikanere og europeere med fokus på klassisk arkeologi. Dette var med å skape et bilde av fremvekten av sivilisasjonen og var også med på ligge fundamentene for vestlige museums kolleksjoner. Samt en modell for hvordan man utstilte materiale fra disse sivilisasjonene som dekorativ kunst.

Sent 1900-tallet: Perioden etter andre verdenskrig var det slutt på kolonialisme og imperialisme og etter sjokkene av dette former fortsatt relasjoner mellom museer, arkeologer

og eks kolonial stater. Videre for arkeologien kom prosessuell arkeologi og senere post-prosessuell arkeologi. De har og blitt en del av et marked med storslagne utstillinger og det finnes et behov for å nå ut til flere mennesker. I denne perioden ser man utvikling, at det begynner å gå bort i fra de nasjonale bevegelser og nærmer seg mer internasjonale bevegelser og samarbeid. I 1946 ble ICOM grunnlagt for å promotere og videreutvikle museer og yrke på et internasjonalt nivå.

Det har mange påvirkninger innenfor museologi og teori. En av den er Eileen Hooper-Greenhill som har utviklet og forsket på forskjellige metoder angående besøkende på museer, hvordan museet ligger sin layout og hvordan museet kommuniserer med de besøkende. Postmoderne teori har slitt med å utgjøre en forskjell på måten museene viser sine utstillinger. Mange arkeologiske gallerier og utstillinger har begynt å utvide tradisjonelle modeller enn å stille spørsmål om de gamle modellene. Jeg vil komme mer innpå museet i Napoli og Portici senere i oppgaven. Jeg kommer til å se på hvordan museet blir til og hvordan besøkende som kommer til museene blir mottatt.

3.2 Metodiske tilnærminger

I dette avsnitter kommer jeg til å ta for meg den metodiske tilnærmingen som skal brukes i oppgaven. Metoden i denne oppgaven kommer til å være en komparativ analyse som vil være til hjelp å besvare problemstillingen.

Kontekstuell metode

Ved å se på de forskjellige samfunnsmodellene som blir tatt opp i oppgaven som opplysningstiden, nasjonalismen og postmodernitet kommer jeg til å plassere de utvalgte personene fra de forskjellige århundrene i sin samfunnskontekst. For å vise at de er et produkt av sin samtid. Ved å plassere personene i sin kontekst kan det være til hjelp for å prøve å forstå hvorfor de gjorde som de gjorde under sin samtid. Den kontekstuelle metoden kommer til å utgjøre en forutsetning til den komparative delen av analysen.

Komparativ analyse

Den komparative analysen vil forholde seg til en sammenligning av forskjellige elementer som kommer frem i hoveddelen. Ved å benytte meg av en komparativ metode hjelper det meg

å se hva som er forskjellig og hva som er likt. Dermed blir det lettere å se de store linjene i utviklingen og vil forhåpentligvis være i stand til å beskrive, samt forklare denne utviklingen. Første temaet som vil bli sammenlignet i analysen er arkeologisk undersøkelse. Det andre temaet som kommer til å bli tatt opp i den komparative analysen er konservering og restaurering. Konservering og restaurering har blitt plassert sammen som et tema grunnet de glir inn i hverandre. Det siste temaet som vil bli omtalt er formidling i de forskjellige tidsepokene. Tidsperiodene som kommer til å bli sammenlignet er 1700-tallet, 1900-tallet og 2000-tallet med hovedvekt på de utvalgte periodene innenfor tidsepokene med vekt på personene som er blitt valgt ut. Ved å bruke en komparativ metode vil det komme frem likheter og ulikheter i mellom de forskjellige temaene som er blitt utvalgt. Ved hjelp av informasjon fra hoveddelen av oppgaven vil en slik komparativ metode kunne være til hjelp for å fremheve og besvare problemstillingen i oppgaven.

4.1 Kildemateriale

Dette kapittelet kommer vi til å se nærmere på forskjellige kildematerialer som vil bli benyttet i oppgaven.

Dokumentarer

Som en del av min master oppgave vil jeg ta i bruk dokumentarer som omhandler Herculaneum og Herculaneum Conservation Project. Dokumentarene som jeg har valgt ut til min oppgave er en dokumentar som professor Andrew Wallace-Hadrill presenterer «The other Pompeii: Life and death in Herculaneum» fra 2013. Dokumentaren tar for seg livet og døden i Herculaneum som tittelen sier. Wallace-Hadrill tar med publikumet på en reise gjennom det dagligdagse livet hvor en får vite mer om hvilke guder de dyrket, bevarte møbler som ble karbonisert, hvordan romerne dekorerte sine hus. I dokumentaren møter vi på mange forskjellige forskere som blant annet Luca Bondioli og Luciano Fattore. En får et innblikk i de siste øyeblikkene til innbyggerne som søkte tilflukt i båthusene og hvorfor de søkte tilflukt.

Den andre dokumentaren som jeg kommer til å benytte meg av er «Pompeii Live!» fra 2006. Presentørene her er Peter Snow og Edwina Silver med innslag av Wallace-Hadrill i Herculaneum og Guy de la Bèdoyère i Pompeii. Innledningsvis blir en fortalt at Channel Five har fulgt HCP gjennom 2005 og fulget prosjektet videre frem til dokumentaren ble laget. Her får en tilgang til informasjon om livet i både Pompeii og Herculaneum, forskjellige hus, dietten til folket spesielt i Herculaneum. Presentøren Silver får tilgang til gamle tunneler fra 1700-tallet og til det såkalte-Basilica, hvor Wallace-Hadrill gir både henne og publikumet en omvisning i tunnelene. En får møte forskjellige personer gjennom dokumentaren som blant annet Monica Martelli Castaldi, Gionata Rizzi og Domenico Camardo som jobber sammen med HCP. Denne dokumentaren er et godt eksempel på at en kan se fremdriften til HCP. Hvis en ser disse dokumentarene etter hverandre kan en se hva som har blitt gjort siden 2006 og se resultater som HCP har fått til gjennom sitt arbeid i Herculaneum. Selv om dokumentaren heter Pompeii Live blir det likevel fokusert veldig mye på Herculaneum om ikke mer enn Pompeii selv.

Guidebøker

På store arkeologiske lokaliteter vil det ha blitt skrevet flere guidebøker til den spesifikke lokaliteten. Jeg kommer til å benytte meg av guidebøker for å kunne finne frem til eller se på hvordan guidebøkene presenterer lokaliteten. Hvordan boken blir lagt opp, hva slags informasjon som blir nedskrevet og se på forskjeller som hva som blir prioritert. Foreløpig har jeg tre guidebøker som jeg kommer til å gå ut i fra. Det er to stykker som er skrevet av Maiuri og den andre er guideboken du får utlevert sammen med et kart på selve lokaliteten.

Guideboken som Maiuri har skrevet er opptrykk fra 1981, men er originalt fra 1962 og er oversatt til engelsk. Tittelen på guideboken til Maiuri er *Herculaneum: a guidebooks to the museums, galleries and monuments in Italy*. Den andre guideboken *Itinerari dei musei e monumenti d'Italia* som jeg vil benytte meg av er en eldre versjon fra 1937 og er på italiensk.

Guideboken som blir utlevert i Herculaneum er en liten bok, samme størrelse som den du får utleverte i Pompeii, Boscoreale, Oplontis og Stabia. Sammen med guideboken får en med et kart over Herculaneum som er nummert og på siden av kartet står det navnet på de forskjellige private og offentlige bygningene. En svakhet med guidebøker er at informasjon kan gå tapt spesielt i oversatte versjoner, noe som kan skape forvirring og feilaktig informasjon. Det som er fordelen med å ha guidebøker er at de er som regel i en passelig størrelse som gjør at man kan benytte de på lokaliteten det gjelder. Ved å se på eldre utgaver mot de nye utgavene kan man se på utviklingen av innholdet i bøkene etter hvert som tiden går.

Museum og utstilling

Som en del av materiale mitt i oppgaven kommer jeg til å for meg utstillinger og museer. Når det gjelder Museer kommer det til å bli lagt vekt på Museo Ercolanese og på museet i Napoli. Samtidig vil det også bli lagt vekt på utstillingene på museene og hvordan layoutene ble laget. Problemet med å ta for seg museer og spesielt utstillinger er at layouter på mange museer blir forandret gjennom årene. Det samme med utstillinger er også at de er forandring og måten artefakter blir stilt ut på. Hoved årsaken til at disse to blir tatt med i oppgaven er fordi de gir et godt innblikk i formidlingsaspektet i oppgaven gjennom de tre periodene som har blitt valgt.

Arkeologisk gjenstander

Gjenstander fra utgravingene kommer til å bli et viktig kilde materiale for oppgaven. Dette er på grunn av hvordan disse gjenstandene ble behandlet på og hvilket syn som de hadde i de forskjellige århundrene på gjenstander. Gjenstandene som vil bli tatt med i oppgaven er eksempler på hvordan de ble konservert, restaurert eller formidlet. Fordelen med å benytte seg av gjenstander i oppgaven er at de kan være hjelpelig til å belyse hva samfunnet under de tre århundrene valgte å fokusere på angående konservering og restaurering. En ulempe med gjenstander kan være at de blir tolket på forskjellige måter fra 1700-tallet og frem til i dag.

Sekundærlitteratur

Sekundær forskningslitteratur blir også en del av materialet mitt. Mye på grunn av at primær materialet kanskje er gått tapt eller er utenfor rekkevidde. En ulempe med å bruke sekundære kilder er at de baserer seg på hva andre forskere har skrevet før. Dette kan føre til at informasjon blir forandret eller ikke anses som å være viktig for den neste forskeren som vil benytte seg av materialet.

Brev

Brev er kildemateriale som vil bli benyttet av i oppgaven spesielt med tanke på 1700-tallet. Grunnen til dette er fordi man kan få et innsyn i en persons liv og hans meninger ved å se på brev. Ut i fra brev kan man se hvordan personer ble omtalt av ulike mennesker. Hovedgrunnen til at brev blir tatt med er at de gir et unikt innsyn til hva folk mente på 1700-tallet om Karl Weber og hans arbeid. Ulempen med å benytte brev som materiale er at man kun får en side av saken fra en person og dermed må man ha en kritisk holdning til innholdet i brevet. Brev kan fort inneholde løgner og rykter om personer som kan vise seg for å være usanne. Gjerne spredt med vilje for å skade personens omdømme.

5. Undersøkelse

Dette kapittelet kommer til å ta for seg temaene; arkeologisk undersøkelse, konservering, restaurering og formidling. Her vil det komme frem bakgrunnsinformasjon som vil bli benyttet i diskusjon senere i analysen. Strukturen i dette kapittelet vil ta først ta for seg 1700-tallet, deretter 1900-tallet og til slutt 2000-tallet.

5.1 1700-tallet og Weber

Arkeologisk undersøkelse

Når Alcubierre ble forfremmet og flyttet til Napoli i 1749 overtok hans assistent Weber den daglige driften av utgravninger rundt Napolibukten. Under ledelsen av Weber ble utgravningene i området systematisert og daglige protokoller ble oppbevart. Han laget detaljerte plantegninger av de antikke bygningene som ble oppdaget under utgravningene. Dette skjedde mens han drev å grave ut ved hjelp av underjordiske tunneler, som var hovedformen for utgraving på 1700-tallet i Herculaneum. Mellom 1750 og 1761 ble alt av fremgang og nye oppdagelser rapportert til Alcubierre som fortsatt var den overordnede lederen av utgravningene av Villa dei Papiri (Mattuch 2005: 40). Weber regnes som den mest pålitelige kilden for utgravningene som ble utført under hans ledelse. På plantegningen av Villa dei Papiri som nå befinner seg på nasjonalmuseet i Napoli, kan man se hvordan Weber har markert hvor gjenstander ble funnet. På siden av plantegningen skrev han kort informasjon om gjenstander og noen ganger skisserte han en liten figur av gjenstanden der den ble funnet på tegningen. Weber sin måte for å grave ut artefakter var den første skikkelige arkeologiske utgravningen som ble utført under Bourbon regimet. Ingen før han hadde gått inn for å gjøre systematiske og detaljerte plantegninger av bygninger eller notert ned datoer, skissere gjenstander *in situ* og notere ned beliggenheten av funn. Problemet for Weber sin forskning er at resultatene hans ble føyd under teppet av hans lærde kollegaer. Det skulle ta 119 år etter hans død før plantegningene av Villa dei Papiri endelig ble publisert, selv om plantegningene alt var ferdiggjort i 1758. Winckelmann er muligens den første som uttrykte begeistring for Weber sitt arbeid i Herculaneum. Det innovative arbeidet til Weber gikk for det meste ubemerket i hans samtid. Han ble kritisert av nesten alle som var involvert i 1700-tallets utgravninger, utstillinger og publikasjoner om Herculaneum og dens artefakter. Winckelmann omtaler Weber slik (Mattusch 2005: 41):

It is to his good sense, that we are indebted for all the good steps since taken, to bring to light this treasure of antiquities. The first thing he did was, to make an exact map

off all the subterraneous galleries, and the buildings they led to. This map he rendered still more intelligible, by a minute historical account of the whole discovery. The ancient city is to be seen in it as if freed from all the rubbish, with which it is actually incumbered. The inside of the buildings, the most private rooms, and the gardens, as well as the particular spots, where everything taken out of them was found, appear in this map, just as they would, if they were laid quite bare. But nobody is permitted to see those drawings.

Weber benyttet seg også av tunnel grave metoden, men med noen signifikante forbedringer. Under utgravingen av Villa dei Papiri i 1750 ble to sjakter gravd for å etablere en akse for videre utgraving. Denne kom i form av en rett om lag øst-vest tunnel som ble kalt *gruta derecha*. Graverne fortsatte å benytte seg av denne tunnelen som utgangspunkt og gravde nye tunneller ut i fra denne. I 1752 lagde mennene som gravde i tunnelene en rampe som gikk opp til gårdsplassen ovenfor. Dette gjorde arbeidet med å få opp gjenstander fra tunnelene mye lettere. En annen fordel med denne metoden som Weber kom med var at det førte til mer luft kom ned i tunnelgangene. *Gruta derecha* ble senere som alle andre tunneler gjenfylt med overflødig vulkansk materiale fra andre pågående tunneler. Dette var standard måten under Bourbon utgravingene. I 1756 ble den østlige delen av *gruta derecha* stengt av. Det ble også oppdaget flere eldre tunneler både i det nordvestre og sørvestre hjørnet av hagen i villaen. Først ble det antatt at de var antikke, men det er nok mer sannsynlig at de ble gravd tidligere av mennesker som trengte en brønn. Weber støtte stadig på problemer under utgravingen hans av villaen blant annet grunnvannet som trengte seg inn og at villaen lå under den moderne byen Resina. Samt under hagene til innbyggerne (Mattusch 2005: 43-44).

Konservering og restaurering

På 1700-tallet begynte man å se at praksisen med restaurering, i enkelte geografiske områder, begynte å skaffe seg en mer faglig profil. Oppdagelsen av de antikke byene ved Vesuv gjorde det nødvendig å utvikle en egen spesialisering innenfor restaurering. Denne spesialiseringen innenfor restauring ble nødvendig da veggmalierier begynte å dukke opp under utgravingen av Herculaneum. Det spesielle med funnet av veggmalierier i Herculaneum på 1700-tallet var at det ikke fantes noen paralleller andre steder. Oppdagelsen av Herculaneum, Pompeii og Stabiae førte til at det napolitanske hoffet hadde en enestående mulighet til å danne en

prestisjefylt arkeologisk samling, med gjenstander som på den tiden ble ansett som meget sjeldne (D'Alconzo 2007: 203). Veggmaleriene ble strategisk plassert i Museo Ercolanese som lå tett til utgravingene og ganske nært til stedet hvor restaurerings arbeidet ble utført. Flere arbeidere ble satt i arbeid med å utføre restaureringer blant *andre* Joseph Canart og Camillo Paderni. Canart var en skulptør som i utgangspunktet hadde ansvaret for å restaurere marmor statuer, men fikk senere utvidet ansvarsområdet sitt til å omfatte veggmalier da de først ble oppdaget. Senere ankom Paderni som fikk ansvar for restaurering av bronsestatuer, utformingen av Museo Ercolanese og hvilke veggmalier som skulle bli utskåret under utgravingene (Figur 6). Mye av dette ansvaret fikk Paderni fordi han var i kongens favør (D'Alconzo 2007: 204).

Metoden som ble benyttet av Bourbon utgraverne når de skulle fjerne veggmalier var å skjære ut veggmaleriene fra veggen for å så føre dem ut av de trange tunnelene. Når veggmaleriene kom opp til restaurerings verkstedet ble de redusert i tykkelse ved å skjære de. Deretter ble de lagt på en «seng» av skifer og ble de lagt i trekasser som også fungerte som en robust ramme. Det ble også gjennomført utskjæring av større skala enn kun små dekorative veggmalier. I 1793 ble *Theseus liberator* oppdaget og skåret ut. Dette viser til at utskjæring ikke kun pågikk i små skala men også i større skala, alt avhengig av smaken (D'Alconzo 2007: 204). De innså på et tidlig tidspunkt i utgravingene at fargene på veggmaleriene forfalt ganske fort når de kom i kontakt med luften ovenfor. Dette vet man nå skyldes frigjøringen av salter i malingsoverflaten. Det ble tatt forhåndsregler og utskjæringen av dekorative flater ble utsatt inntil en løsning kunne ble funnet for å hindre at fargene ble borte. Løsningen kom i form av en lakk som skulle beskytte freskene mot fargetap utviklet av Stefano Moriconi; en artilleri kaptein uten erfaring med konservering eller arkeologi feltet. Denne løsningen til Moriconi førte til at utgravingene og utskjæringene fortsatte uten videre forsøk på hvordan lakken fungerte i det lange løp. Hoffmennene i Napoli godtok denne løsningen ganske fort og så ut til å beundre den uten å tenke på hvordan lakken etter hvert kunne påvirke freskene. Lakken ble ansett som nødvendig, ikke bare for bevaringen av veggmaleriene. Den gjorde også tydingen lettere for de som skulle tegne maleriene med tanke på å produsere graveringer. Konserveringsmetoden til Moriconi ble benyttet i omtrent tjuefem år før endringer måtte til. På Midten av 1700-tallet forgikk det en debatt om hvordan malings prosedyrene til de antikke menneskene foregikk og med hjelp av observante besøkende på museet måtte det skje en endring i Moriconi sin lakk. Lakken som ble benyttet på veggmaleriene begynte å gulne i løpet av årene. Ved at lakken begynte å gulne ble de

opprinnelige fargene endret seg og ble krystallisert. Dette medførte at fragmenter av malingsoverflaten begynte å flekke av (D'Alconzo 2007: 206). Ekspertene man konsulterte diskuterte seg imellom om hvilke teknikker som ble brukt for å lage veggmaleriene, men de ble ikke enige. De stod mellom tempera og fresker, men ingen tester ble gjort for å finne ut hvordan veggmaleriene ble lagd. Det ble til slutt bestemt at den forrige lakken skulle bli byttet ut med en ny lakk som Paderni hadde foreslått. Denne lakken viste seg å være bedre, men også denne formelen ble holdt hemmelig. Virkingen av den nye lakken ble testet i en alt for kort periode. Flere lærde blant annet Winckelmann som i 1762 var overbevist om at veggmaleriene var fresker, advarte mot at de systematisk la lag med lakk på maleriene. Dette mente han at endret malingsoverflaten slik at det ble umulig å analysere teknikken som ble brukt for å lage maleriene (D'Alconzo 2007: 207).

Fokuset på konserveringsarbeidet ble først rettet mot verk som var i god stand. Verk av bronse som var delvis ødelagt etter utbruddet ble sveiset sammen igjen. Dersom det manglet deler av verket ble de manglende delene erstattet med moderne støpninger. Også marmor statuer ble fullstendig rekonstruert hvis statuen manglet noen av de originale delene. Et eksempel på dette er en hodeløs marmorstatue av en eldre mann iført *Himation* og *khiton* som ble funnet i Villa dei Papiri. Denne marmorstatuen fikk et hode av Sofokles som var kopiert fra et hode i Farnese samlingen. Tanken bak en slik omfangsrik restaurering var at iakttakerne ville være uvitende om de delene som manglet og heller tro at det de så på var originale skulpturer hentet rett fra utgravingen. Dette førte folk til å tro at de så på de originale verkene, blant annet Winckelmann (Mattusch 2011: 37).

I 1762 var en bronsehest ferdig restaurert av Paderni 23 år etter at flere bronsehester hadde blitt funnet i teateret i Herculaneum. Restaurerings prosessen fikk hard kritikk av Winckelmann som hadde observert resultater av Bourbon sine arbeid. Winckelmann forteller i sin rapport om historien til hestene fra teateret som var naturtroe kopier laget av bronse med vogner og at det var fire av dem, noen mente det var deler av to eller tre hester med vogner (Figur 7). Bronsestatuene ble selvsagt ødelagt av utbruddet til Vesuv, men Winckelmann var overbevist om at alle fragmentene av hestene hadde overlevd. Han mente at de uerstattelige fragmentene av statuegruppen gikk tapt når alle fragmentene ble samlet opp og ført til Napoli. Hvor de ble lastet ut på gårdsplassen til palasset og lagt opp på hverandre i en haug i hjørne av gårdsplassen. Det som ble igjen ble antageligvis gjenbrukt til andre formål som å smelte ned bronsefragmentene for å lage to bronsebyster av kongen og dronningen av Napoli. I flere brev skriver Winckelmann om beslutningen om å restaurere en hest og problemer med den. I et

brev forteller han om beslutningen til Paderni om å restaurere minst en hest og at Canart får oppdraget med restaureringen. De nødvendige delene for å restaurere en hel hest manglet og de var nødt til å støpe nye deler for å kunne få en komplett hest, som senere ble plassert i den indre gårdsplassen til museet. I et annet brev skriver han at hesten ser ut til å blitt laget i et stykke og at «sømmene» mellom den antikke og de nye avstøpningene er dårlig «sydd» sammen. Leddene i den reparerte hesten ble skjult med maling noe som Winckelmann anså som ukyndig konservering. Videre skriver Winckelmann at han observerte når han var på museet at når det regnte, kom det regnvann inn mellom leddene på hesten. De prøvde å skjule restaureringsfeilen ved å stenge gårdsplassen hvor bronsestatuen stod i tre dager mens de drenerte vannet ut av mageregionen til statuen. Han var forferdet over den urovekkende tilstanden som statuen fortsatt sto i, uten å tatt grep for å hindre forfallet (Mattusch 2011: 38-39).

Restaureringer ble vanligvis utført meget kjapt, slik at det var mulig at nye funn kunne bli studert. For å så fått muligheten til å bli utstilt på museet. Som tidligere nevnt var ikke det som ble vist frem til besøkende nødvendigvis det som originalt ble hentet opp fra utgravingene. Bourbon restaurere gikk til innkjøp av gips, tinn, kull, pulverisert marmor og skrapmetall. Omsmeltinger av fragmentert antikk bronse ble benyttet til diverse restaureringsarbeid. Ikke alt av restaureringsarbeidet ble negativt mottatt av besøkende, Bourbon arbeiderne lyktes i noen av forsøkene sine. Winckelmann hadde generelt sett lite flatterende bemerkninger om hvordan de restaurerte bronsematerialet. I et brev uttaler han at mesteparten av bronzen som befinner seg i museet måtte ha vært utsatt for varm ild under reparasjon og restaurering og at de dermed hadde mistet sin originale antikke overflate, kalt patina. Videre skriver han at de som drev med restaureringen benyttet seg av en grønnaktig farge som skilte seg vesentlig fra den originale patinaen (Mattusch 2011: 39-40).

Formidling

Hemmeligholdet av de arkeologiske lokalitetene og dets funn var Bourbons monarkiets måte å skaffe seg eierskap og rettigheter over de arkeologiske funnene. Dette førte til internasjonale restriksjoner om kunnskap fra de arkeologiske lokalitetene noe som var i kontrast til opplysningstiden holdninger. Kong Carlo VII og hans rådgivere bestemte seg for at Napoli skulle beholde den eksklusive retten til å eie samt offentliggjøre kunnskapen om funnene, noe som igjen utelukket nysgjerrige mennesker utenfor Napoli (Gordon 2007: 37-38). Grunnet

problemer med tyveri og ulovlig eksport av gjenstander ble det forbudt å eksportere selv den minste gjenstand, kongen erklærte at hver enkelt gjenstand var i hans eie. Videre førte dette til at det ble forbudt å distribuere bilder av hans gjenstander. I 1740 ble det oppdaget at Paderni hadde fått lov til å tegne deler av et freske fragment. Det ble deretter utstedt en ordre fra kongen at ikke var lov til skisse på lokaliteten eller på museet hvor gjenstandene ble oppbevart. Politikken til Bourbon regime var å prøve å begrense tilgangen til utgravingene og forhindre turisme for å gjøre funnene mer eksklusiv til dem som fikk tilgang. For å få tilgang til å se samlingene trengte man kongelig dispensasjon, men selv om man hadde den kongelige dispensasjon ble gjester ofte utsatt for trakassering. De som var privilegerte fikk dermed tilgang til å se samlingene, men fikk ikke lov til å publisere noe om samlingene (Gordon 2007: 40).

Alle som kom på besøk til Portici og Herculaneum ble strengt overvåket av kongens tjenestemenn. Turen ned i de trange tunnelene i Herculaneum ble ofte beskrevet som innestengt, forvirrende, klaustrofobisk og alt for kort, mens den guidede turen til palasset i Portici for å se gjenstandene fra utgravingene ble grundig kartlagt av kongens tjenestemenn. De fleste besøkende til Napoli turte ikke å klage offentlig på hvordan de ble behandlet eller på hvordan Bourbon regime sin politikk ble utført, de ønsket ikke å miste privilegiene de hadde fått for å kunne se konges sin private samling. Besøk av fremtredende kunnskapsrike personer ble det rettet spesiell mistanke mot og det var en anspent stemning. Eksempler på slike personer er Goethe og Winckelmann var blant dem som opplevde å bli møtt med mistanker. Winckelmann ble sett på som en særlig trussel mot hemmeligheten Bourbon regime prøvde å skjule. Dette fordi han var ansatt som den pavelige bibliotekaren og hans forbindelser til Accademia etrusca Cortona, Society of Antiquaries i London. Han hadde også forbindelser til mer seriøse antikvariater og viktige turister som besøkte både den pavelige samlingen og selve Roma. Ved hans tur til Napoli i 1758 ble han nektet adgang til samlingene og måtte følge det kongelige forbudet om å ikke ta notater. Winckelmann har selv uttalt i et brev at han ikke kunne ta et skritt uten å ha en tilsynsman ved sin side hele tiden og gav han problemer. Når Goethe var på besøk i Napoli i 1787 var heller ikke han uten en tilsynsman. Han måtte også følge konges forbud mot å tegne. Han beskriver besøket sitt på museet: at de ble godt mottatt og de måtte følge guiden deres fra rom til rom, de fikk liten tid til å dvele i hvert rom og de måtte bare nyte og lære mest mulig på den lille tiden de hadde tilgjengelig. Han beskrev også kort besøket til teateret i Herculaneum. I likhet med andre, føyer Goethe seg inn i rekken av de som har kritisert utgravingsmetoden til napolitanerne. Han mente at det var synd at

området ikke var utgravd metodisk slik som tyske gruvearbeidere ville ha gjort det. De ville i alle fall ikke ha tilfeldig ransaket utgravningen som noen banditter. Goethe tenkte på de verkene fra antikken som hadde gått tapt eller som hadde blitt ødelagt ved utgravingsmetoden til Bourbon (Gordon 2007: 42-43).

Spionasje som formidling

Hensikten til Bourbon monarkiet var å benytte seg av de arkeologiske funnene som propaganda verdi gjennom å kontrollere all publisasjon om de arkeologiske lokalitetene og deres gjenstander. Planen var at en fremtredende lærd mann skulle produsere et begrenset opplag av luksuriøse bøker som først og fremst skulle være en prestisjefylt kongelig gave som skulle gis til andre kongelige. Det var ikke beregnet at bøkene som skulle produseres skulle selges til andre. I 1746 fikk Ottavio Antonio Baiardi ansvaret for publikasjonen gjennom den daværende statsministeren som også var hans fetter. Baiardi ble valgt fremfor flere kompetente lærde, blant andre epigrafen Alessio Simmaco Mazzocchi og gresk professoren Giacomo Martorelli. Baiardi jobbet meget sakte og passet godt på sin eksklusive rett til å publisere, noe som førte til mistro og sjalusi fra lærde som var en del av napolitanske teamet (Gordon 2007: 43). Ekskluderingen av folk utenfra Napoli, fiaskoen med å produsere publikasjoner som ble lovd samt hindringen av akademisk utveksling. Dette skapte et scenario hvor respektable medlemmer av det lærde samfunnet engasjerte seg med vilje i en slags form for svarte-marked for utveksling av informasjon om arkeologiske funn og gjenstander i Napoli. Enkelte lærde i Napoli ble en slags innenlands agenter for utlendingene som søkte informasjon, blant annet Martorelli og Mazzocchi. Internasjonal irritasjon over Bourbon sin restriktive politikk hadde eksistert siden 1740.

Nysgjerrigheten vedrørende funnene var intens i det voksende felleskapet av opplysningstidens intellektuelle. Den økte interessen for funnene kunne var å finne blant kunst og arkitekturhistorikere og andre profesjonelle fagfolk. Så tidlig som i 1740 kan vi finne informasjon som har blitt lekket og trykt opp utenfor Napoli. Blant annet et brev skrevet av Allan Ramsay fra Paderni ble videreformidlet. Med Martorellis hjelp ble det smuglet ut en tegning av en marmorstatue av Marcus Nonio Balbo funnet i 1738. Dette ble den første graveringen som ble trykket av funnene i Herculaneum. De tidligste uautoriserte beretningene om funn i nærheten av Napolibukten ble etterspurt i hele Europa. Disse beretningene var avhengige av at en gjenfortalte informasjon som var lekket og var for det meste ikke illustrert bare nedskreven tekst. Dette førte til et økende ønske om mer presis informasjon, ikke minst bilder for å illustrere fresker og gjenstander. De første som bevist gikk inn for å engasjerte seg

for å bedrive med arkeologisk spionasje var en gruppe med franske reisende. Som en del av en omfattende kampanje lagde de tegninger og detaljerte beskrivelser for de første illustrerte publikasjoner av gjenstander og bygninger funnet i Herculaneum (Gordon 2007: 44-45).

Etter en lang og treg prosess ble Baiardi sitt første bind utgitt. Bindet ble kraftig kritisert for hvor lang tid det tok og hvor dårlig utført arbeidet var. For å redde hoffets rykte og integritet sørget Tanucci for at Baiardi ble fratatt rettighetene til å publisere funnene og avsatt. Som en del av planen til Tanucci ble det i slutten av 1755 og i begynnelsen av 1756 formet en komite bestående av femten lærde som tilslutt ble til Reale Accademia Ercolanese di Archaeologia. Det første bindet av *Antichità di Ercolano Esposte* som ble publisert kom ut i 1757 (Echlin 2014: 146). I nesten alle volumene av *Antichità di Ercolano* var det avbildning av Kong Carlo. Hvor han er avbildet symboler som var assosiert med hans militære triumf og som kunne linke ham til de arkeologiske rikdommene. Akademikerne æret kongen for suksessen med prosjektet i det fjerde volumet av *Antichità di Ercolano*. De omtaler kong Carlo som oppdageren og han som belyste nedgravde og undertrykte antikviteter, han vil og kunne skinne over og illustrere dette volumet. Nesten alle volumene av *Antichità* var dedikert til kong Carlo selv om han hadde forlatt Napoli for å overta den spanske tronen. Det eneste unntaket var det siste volumet som kun ut i 1792, fire år etter hans død. Det siste volumet av *Antichità* ble dedikert til hans sønn kong Ferdinand IV, men i mindre grad like lovprisende som de andre dedikerte volumene til hans far. Det hente at personer ble nektet direkte tilgang til museet og utgravningsområdet. Et eksempel på dette finner vi i 1761 hvor den anerkjente antikkkforhandleren Paolo Maria Paciaudi ble nektet adgang på grunn av at medlemmer av Accademia Ercolanese var redd for at Paciaudi skulle spre informasjon om funnene før utgivelsen av deres egen publikasjon (Echlin 2014: 147-148). Fra deres første utgivelse av det første bindet i 1757 ble de også møtt med kritikk fra andre lærde. Illustrasjonene av antikvitetene ble mottatt med ros fra andre lærde, men beskrivelsene som fulgte illustrasjonene ble kritisert for å være for lange. Anne Claude de Caylus, en fransk antikvar beskrev teksten som fulgte med illustrasjonen som en tekst full av unyttig informasjon. Både Winckelmann og Caylus kritiserte akademikerne hos Accademia Ercolanese og mente at de ikke hadde en god nok forståelse av den antikke kunsten. Den negative oppførselen mot utenlandske besøkende og lærde viser til at selv om besøkende var enten aristokrater, berømte lærde eller berømte antikvarer, hadde ingen betydning for napolitanerne. Det var deres egne meninger som hadde størst betydning (Echlin 2014: 149).

[Museo Ercolanese](#)

Museo Ercolanese befant seg i Palazzo Caramanico, som fremdeles utgjør en av fløyene i det kongelige palasset i Portici. Palasset ble designet og bygget av arkitekten Antonio Canevari, selve arbeidet med å bygge palasset ble påbegynt i 1741. Det ble stadig foretatt utvidelser av museet. I 1758 skriver Winckelmann at det er fem rom i førsteetasjen i museet, i 1763 opplyser en mann ved navn Fougereux om at det er nå tolv rom. Fra en plantegning fra 1770 kan en identifisere fjorten rom. I 1796 beskriver Francesco Sacco i sin bok *Dizionario Geografico-istorico fisico-del Regno di Napoli* totalt atten rom i Museo Ercolanese (Fittipaldi 2007: 196). I 1796 ble samlingen av antikke veggmalier flyttet ned fra den øvre vingen av palasset til første etasje i museet. Samlingen av veggmaleriene fylte opp totalt femten rom i museet og to rom som var dedikert til bronse skulpturer. Måten de antikke veggmaleriene ble fremstilt på var designet slik at de skulle se ut som «ordentlige» bilder. De ble rammet inn og belagt med et beskyttende lag med en spesiell lakk. 1796 var et gjeldende år for museet, dette året markerte høydepunktet for museet og dens nedgang. Museet var da et av de viktigste i Europa og et av de mest moderne i form av dets prinsipper om fremstilling av antikke veggmalier og artefakter. Det som var unikt med dette museet i forhold til andre i Europa var at det lå i direkte tilknytning til utgravningsområdet i Herculaneum og ikke langt fra Pompeii. Dette skapte en forbindelse som fremmet en type kunnskap basert på erfaring og hadde en metodisk natur i henhold til prinsippene som ble fremhevet av opplysningstidens tenkere (Fittipaldi 2007: 197). Som tidligere nevnt var det en rekke med restaureringsverksteder tilknyttet museet blant annet et for statuer i bronse, et for arbeid med marmor statuer og et spesielt verksted for papyrusrullene. Verkstedet for papyrusruller ble ledet av Padre Antonio Piaggio hvor han jobbet med den vanskelige oppgaven for å rulle ut de forkullede papyrusrullene fra biblioteket til Villa dei Papiri (Figur 8).

Hvilke tanker lå bak museet sin utforming av utstillingen? I de første rommene kunne man se at gjenstandene ble inndelt etter antikvarisk kriterier. Hovedsakelig inndelt etter typologi og organisert etter funksjon. Gjenstandene ble stilt ut i store «valnøtt» kabinetter etter funksjon. Det var blant annet instrumenter som ble benyttet til dyreofring, lykter, bronse lamper, kirurgiske instrumenter, musikk instrumenter, redskaper for måling og veiing og lysestaker. I rom nummer fem holdt Padre Piaggio til med papyrusrullene. I dette rommet hadde de et kabinett som kunne flyttes på (armoires) og papyrusrullene var omringet av byster som representerte anerkjente filosofer. Denne måten å knytte sammen papyrusrullene og filosofer på var en måte for de å gjenskape følelsen av antikke biblioteker. I noen av rommene i museet ble de arkeologiske gjenstandene som ble brukt i det dagligdagse livet lagt stor vekt på og

fikk en spesiell posisjon i utstillings montrene. Funksjonelle gjenstander som ble stilt ut på Museo Ercolanese ble ofte gjengitt i eksklusive graveringer i *Antichità Ercolano esposte* produsert av Accademia Ercolanese. De antikke veggmaleriene og artefaktene fra Herculaneum og Pompeii og graveringene fra *Antichità Ercolano esposte* var med på å påvirke den europeiske neoklassiske kunst bevegelsen (Fittipaldi 2007: 197).

I rom nummer syv på museet kunne de besøkende få oppleve noe helt unikt som ingen andre museer i Europa kunne by på. Dette rommet ble innredet for å etterligne et antikk kjøkken som ble utgravd i Pompeii. Her kunne de få et inntrykk av hverdagslivet til antikkens mennesker. Langs kortsiden av rommet var det utstilt en ovn sammen med en mengde av redskaper som ble brukt i det antikke kjøkkenet. Museet benyttet seg videre av en spesiell metode for å vise frem rom åtte til tolv. I hvert av rommene var det et betydelig kunstverk som stod i sentrum. Disse kunstverkene som var midtpunktet i hvert av rommene var stort sett bronseskulpturer som for eksempel den sovende faun fra Villa dei Papiri. Rom nummer 10 var et av høydepunktene for de besøkende. I fokus stod det et krater laget i marmor og ved siden av krateret var det fire kabinetter som inneholdt noen av de mest verdifulle og interessante gjenstandene fra utgravingene, noe som vekket interessen hos de besøkende. Dette rommet var et av høydepunktene til den guidede turen på museet og ble regnet som museets skattekammer (Fittipaldi 2007: 197). Museet var ganske banebrytende i sin utforming og planløsning av utstillingene, men museet hadde sine begrensinger. Begrensingene lå i (kom av) hvordan Bourbon førte sin politikk. Som tidligere nevnt var alle arkeologiske gjenstander og lokaliterert eid av kongen, de var sett på som personlige eiendeler og de ble vaktet godt. Museo Ercolanese sine restriksjoner strittet imot opplysningstidens ideal om at museene burde være et offentlige gode og tilgjengelig for folk til å lære og dele kunnskap videre (Fittipaldi 2007: 198).

5.2 1900-tallet og Maiuri

Arkeologisk undersøkelse

I slutten av 1920-tallet ble utgravingen av Herculaneum påbegynt igjen etter en lang pause fra slutten av 1800-tallet. Maiuri innså at det folkerike kvartalet i Resina kom til å benytte seg av landet som lå over den antikke byen, han gjorde gjentatte appeller til myndighetene for å få dem til å gjøre noe. Planen hans var å eksponere området av den antikke byen som lå rett under husene i Resina og for å så gå videre til området som dekket forumet. Meste parten av

husene som lå i dette området ble regnet som slumområder, de ble til slutt omdirigert til andre steder. En av de nye teknikkene som ble benyttet under utgravingen til Maiuri var å grave ned ovenfra inntil de nådde bakke nivået av den gamle byen (Pirozzi 2000: 40). Maiuri skriver om problematikken med å grave stratigrafisk under utgravingen i guideboken sin. Videre beskriver han problemene han støtte på med å følge denne tradisjonen grunnet den gamle tunnel gravingen som ble utført på 1700-tallet. Han forteller at det var nødvendig med å støtte opp strukturer og at dekorerte rom var bedre bevarte i øvre delen av veggen siden Bourbon graverne gravde seg igjennom vegger og tok med seg de dekorative elementene fra nedre delen av veggen (Figur 9). Takket være denne gamle metoden var de øvre etasjene i noen hus bedre bevart enn første etasjen (Maiuri 1981: 21). En av de store utfordringene som Maiuri stod ovenfor var fjerning av overflødisk vulkansk materiale som var et resultat av utbruddet i 79 E.kr. Noen området var dekket av så mye som 20m med kompakt vulkansk materiale. Å velge ut personell til å danne et team med arbeidere førte til at han kunne takle hver fase av jobben, alt fra selve utgravingen til restaureringen og til utformingen av «museums byen». I begynnelsen av utgravingene var det et team med ca 20 personer som hadde ansvaret med å grave ut. Disse var igjen assistert av flere gutter som hadde i oppgave å transportere kurver med vulkansk materiale til et spesifikt sted hvor de hadde små jernbanevogner (Figur 10,11). Vognene ble deretter slept bort til kystlinjen av enten hest eller esel for å få dumpet det vulkanske materiale. Dette var et godt system for å fjerne den enorme mengden av overflødisk materiale fra utgravingen. Maiuri uttalte at dette var en måte å utvide den moderne byen ved å ta litt tilbake fra havet. Etter fasen med å utgraving og restaurering, stod det et nytt team klar til å ta over. De hadde ansvaret for å klargjøre de utgravde husene for åpningen til publikum. (Camardo 2007: 205-206)

Billedokumentasjon fra utgravingen viser til moderne redskaper som ble tatt i bruk (Figur 12). Her ble det tatt i bruk en moderne kompressor med bensindrevet motor for å drive de pneumatiske hammerne. Det er ingen tilfeldighet at man finner menn med disse moderne redskapene på bildene av «the royal box» som ble bygget til åpningen av de nye utgravningene i Herculaneum. Dette var en måte for de å vise teknologiens innflytelse og makt. Det er derfor at på bilder under utgravingen at det er vanlig å se men med moderne redskaper avbildet i for eller bakgrunnen (Camardo 2006: 73).

Restaurering og konservering

For første gang siden utgravingene hadde begynt på 1700-tallet og den korte utgravningsperioden på 1800-tallet, hadde den nye utgravingen fokus på konservering og restaurering av lokaliteten i det den ble gravd ut. Framgangsmåten hans har i høy grad påvirket måten Herculaneum er blitt bevart og hvordan monumentene blir presentert for turister i dag (Camardo 2007: 205). En av grunnene til at det ble fokusert på restaurering og konservering under Maiuri var at han stadig støtte på gruvesjakter som var gravd av Bourbon. Hele området var gjennomhullet med disse tunnelene fra gamle dager. Dette førte til at mange av de antikke strukturene var svekket og restaurering måtte til for å styrke strukturene (De Kind 1998: 45). De pyroklastiske strømmingene og jordskjelv som følge av utbruddet bøyde og delvis ødela de fleste veggene til husene i Herculaneum. Kraften av de pyroklastiske strømmingene både skadet og forseglet strukturer i løpet av noen få timer. Under utgravingen støtte Maiuri på tilfeller hvor de øvre veggene av andre etasje var i bedre stand enn veggene i første etasje. Det var dermed nødvendig å gripe inn og fikse vegger i underetasjene av spesifikke hus som led mest ødeleggelse. For å fikse de antikke veggene var det nødvendig å få veggene rettet opp. Han benyttet seg også av antikke materialer som forankring av veggene (Camardo 2006: 74).

Under utgravingene hadde Maiuri tilgang til mange arbeidere med forskjellige formål. Blant annet tømrere, murere og konservatorer jobbet ved siden av utgraverne. Deres oppgave var å støtte opp strukturer som var i fare for å kollapse etter hvert som de ble gravd ut. For å så gjennomføre øyeblikkelige konsolideringer og inkluderte også eventuelle hastetiltak for å bevare de dekorative elementene. Etter denne fasen av utgravingen kom arbeidet i gang for snekkere, marmor arbeidere og gartnere som tok seg av restaureringen og innredningen av hus med et mål om å gjenåpne de for publikum. Det ble plantet trær og planter i hagene til husene for å gjøre det mest likt slik det så ut før utbruddet. Prosessen fra utgraving til restaurering og gjenåpning for publikum, tok generelt sett ikke lengre tid enn et gjennomsnitt på ca. to år (Camardo 2007: 206). I mange tilfeller valgte Maiuri bevisst å ikke rekonstruere deler av eller hele utvendige vegger, balkonger og gulv. Ved å gjøre det på denne måten kunne de besøkende se veggmalier og innredninger i de øverste etasjene nedenfra gatenivået.

Majoriteten av Maiuri sine rekonstruksjoner av tak og gulvflater under utgravings fasen var motivert av behovet for å forsterke strukturer og dekorative elementer på strukturer (Figur 13). Rommene som per dags dato er dekket har en eller annen form for dekorative element. Det finnes også eksempler på rekonstruksjoner Maiuri har utført kun med hensikten å vise dem frem til de besøkende, blant annet hjørnet av søylegangen til *Terme Urbane*. Mesteparten

av takene ble lagd *ad identicum* ved hjelp av konstruksjonsteknikker og former som etterlignet den originale strukturen, noe som kun ble utført når det var arkeologisk bevis som var tilstrekkelig. I disse tilfellene benyttet han seg av konstruksjons metoder som var mest mulig lik de romerske teknikkene. Når moderne strukturelle elementer ble benyttet som for eksempel I formede jernbjelker var det grunnet tilgjengelighet og kostnader. Det endelige resultatet ble nøye designet for å se mest mulig lik ut som den opprinnelige strukturen som var utgravd og dokumentert (Pesaresi, Rizzi 2007: 238). I perioden hvor Maiuri utførte sitt arbeid under andre verdenskrig var det en påfølgende knapphet og vanskeligheter med å skaffe materialer til å bygge/rekonstruere tak. Som en del av restaureringen av *compluvium* tak ble det benyttet blant annet armert betong, på grunn av problemer med å anskaffe og transportere store nok solide tre bjelker. Kvaliteten på takene han bygde var generelt av en god kvalitet, både i form av bruken av materiale og byggemetoder. Hans tilnærming respekterte til tider både det arkeologiske beviset og var samtidig effektiv med å beskytte elementer fra vær og vind. I den tiden som Maiuri holdt på var ikke en vitenskapelig holdning til konserverings problemer etablert, men hans metoder viser en fatteevne som dekket behovet for beskyttelsestiltak. Et eksempel på dette er at dekorerte gulv som ikke hadde tak som kunne beskytte gulvet, fikk beskyttelse i form av lag med sand oppå, som ble igjen fjernet når den tørre sesongen nærmet seg. Maiuri hadde også utviklet et vedlikeholdsprogram som skulle se etter restaureringene og utføre vedlikehold på området. Dette programmet ble opprettholdt av et fast team av håndverkere. Arkeologiske bevis og presentasjonen av lokaliteten for besøkende hadde åpenbart en stor rolle for hvordan byen ble restaurert og konservert (Figur 14). Dette påvirket utgravings og restaurerings beslutninger som foregikk i tidsrommet mellom 1920-1960-tallet (Camardo 2007: 208).

Formidling

Den eksepsjonelle måten Herculaneum ble begravd på og bevarings forholdene til bygningene i den antikke byen gav Maiuri anledning til å skape en nærmest ideell romersk by. Husene var godt bevart og innredet med gjenstander fra det antikke dagliglivet, dette var noe besøkende ikke hadde mulighet for å oppleve i Pompeii. Etter hvert ble Herculaneum *open-air* museum hvor funnene ble kontekstualisert. Fokuset på utstillingen lå ikke bare på kunstgjenstander, men hovedvekten av utstillingene som Maiuri lagde i byen var fokusert på gjenstander som illustrerte det dagligdagse livet for en innbygger i Herculaneum. Eksempler på dette er karboniserte valnøtter som ble funnet i en butikk langs *Cardo V* samt et fat med rester av mat

eller frukt (Camardo 2007: 206). Butikken som er knyttet til casa di Nettuno Ed Anfritrite hadde bevart inventar og godt bevarte tre møbler. Det hadde også et vidstrakt samling av lamper og vaser som ble vist frem, samt også et utvalg av amforaer som nødvendigvis ikke var funnet i denne butikken. Dette er et av eksemplene på hvordan Maiuri skapte sitt *open-air* museum, ved å stille ut diverse gjenstander hvor de ble funnet og tok seg friheter til å stille ut gjenstander andre steder enn hvor de ble funnet. Denne måten å vise frem et bredt utvalg av arkeologiske gjenstander som ble funnet i Herculaneum var kun holdbar for et par år grunnet at funnene var delikate. Skadene på funnene var forårsaket av at de ble utsatt for høye temperaturer, atmosfæren i utstillingsmontrene og behovet for kontinuerlig vedlikehold av montrene som var utstilt. Et annet element som forårsaket at funnene ble etter hvert fjernet fra montrene var risikoen for tyveri. Dette var knyttet til den økte turismen til stedet. Med tiden ble funnene flyttet til andre steder i byen og til lager hvor de ble trygt skjernet vekk (Camardo 2007: 207).

Maiuris presentasjon for besøkende

Maiuri la stor vekt på hvordan Herculaneum ble presentert for besøkende. Restaureringen og utgravingen gikk hånd i hånd. Under restaureringen ble det bevisst foretatt valg om hvordan å best restaurere med tanke på de besøkende. Et eksempel på dette er casa di Nettuno ed Anfritrite som ligger langs Cardo IV med butikken vendt ut mot gaten. Fortauet på motsatt side er opphøyd noe som gjorde at besøkende fikk bedre innsyn til butikken og huset. En kan se at denne butikken er mer detaljert og forseggjort enn de resterende romerske butikkene i både Pompeii og Herculaneum. Skranken er godt synlig med *dolia* (keramikk beholdere), det er gjort lettere å se ved at skranken ikke er fullstendig restaurert. Maiuri fylte opp *doliumet* på slutten av skranken med karbonisert korn, slik at det skulle se ut som det originalt kom derfra. Oppe på skranken ble det plassert et glassmonter som viste et utvalg av keramikk som ble benyttet i butikken. Bak skranken vises det «originale» karboniserte trehyller hvor amforaer med ulike viner ble oppbevart (Figur 15,16). Videre kunne en se den «originale» treskillevæggen som skapte et lite bakrom for butikken, med et rom for lagring ovenfor hvor amforaer også ble lagret. En detalj som ble lagt til var en bronse lampe som hang fra bjelkene for å skape et bilde av hvordan rommet ble lyst opp. Hvis en gikk ut igjen og så opp i andre etasje kan man se direkte inn til soverommet, hvor et marmor bord og en del av den «originale» bronse sofaen som var festet til veggen. Dette er et eksempel på en av metodene til Maiuri, hvor han bevisst ikke restaurerte ytterveggene til rom og skapte en følelse av det antikke hverdagslivet. Det meste av innholdet i dette huset er iscenesatt av Maiuri. Treverket

som er her er ikke originalt, men moderne rekonstruksjon med noen fragmenter av det originale treverket innlemmet i den moderne rekonstruksjonen. Fra utgravingsdagbøkene til Maiuri kan en se at han hadde ingen problemer med å plassere gjenstander som ble funnet andre steder. Kornet som ble «funnet» her kan ha blitt tatt fra et annet sted og det samme med amforaene som ble stilt ut (Wallace-Hadrill 2011: 80).

Et annet eksempel på Maiuri sine rekonstruksjoner er «den vevende pikens rom» som viser hans lidenskap for en god historie. Det som ble vist til besøkende var et bakrom i en butikk hvor et skjelett til en tenåringsjente lå på en seng. Ved denne sengen var det en dekorert krakk og en vevstol. Langs veggen var det et lite marmorbord og en bronse lampe som gav lys i rommet. Hvis en ser i utgravings bøkene til Maiuri blir en helt annen historie fortalt. Der blir det rapportert at under utgravingen ble det funnet et skjelett av en ung gutt og en seng, men ellers ingen funn. Maiuri har satt sammen denne utstillingen ved å benytte seg av andre gjenstander fra Herculaneum. Det var en måte som Maiuri kunne stille ut gjenstander som ble funnet andre steder og var med å vekke til livet en følelse fra det antikke livet. Selv om Maiuri visste at historien om den vevende piken var falsk, virket det som at historien tok overhånd og i 1958 når han publiserte sin utgivelse fra lokaliteten, hadde han falt for sin egen historien om den vevende piken (Wallace-Hadrill 2011: 83).

I 1958 publiserte Maiuri *Ercolano: I nuovi scavi 1927-1958* hvor han tok for seg hus og offentlig bygninger i Herculaneum. Dette var det første volumet som han publiserte, tanken var at han skulle publisere flere volumer (det neste skulle ta for seg gulv, veggmalerier, treverk og inskripsjoner), men det andre volumet ble ikke publisert grunnet hans død i 1963 (De Kind 1998: 47). For videre informasjon se forskningshistorie kapittelet.

Maiuri har også skrevet en guidebok som besøkende kunne ha med seg på rundt på lokaliteten. Den første guideboken som ble utgitt kom ni år etter at utgravingen startet igjen. Siden er det kommet flere utgaver av samme bok. I den sjette utgaven av guideboken fra 1970 er det med kart over utgravingen som har blitt foretatt og det er blitt inkludert utgravingene fra 1960-tallet. Første som Maiuri har skrevet er en kort bakgrunnshistorie til Herculaneum og Campania området samt informasjon om utbruddet og en kort utgravingshistorikk (Maiuri 1970: 5-9). Videre ut i guideboken tar han også med litt kort informasjon om utgravingene hans og vanskeligheter under utgravingen (spesielt problematikken med gamle Bourbon tunneler). Han tar også med kort om 1800-tallets utgravinger og hva som hadde blitt gravd ut og problemer med forfallet som oppstod etter at utgravingene sluttet. I boken får vi en oversikt om forskjellige hus, offentlige bygninger, bad osv. Han tar også med informasjon om

teateret i Herculaneum og Villa dei Papiri. Her skriver han om hvor de befinner seg under den moderne byen Resina per dags dato og hvor inngangen til disse to er, samt litt om hvordan de ble utgravet og hva som er blitt funnet der.

5.3 2000-tallet Wallace-Hadrill/HCP

Arkeologisk undersøkelse

Herculaneum Conservation Project har satt seg to hovedmål for lokaliteten. Første målet var å forsøke å stanse det utbredte forfallet som rammet hele lokaliteten. Det andre målet til HCP var å utvikle en konservering strategi som ved hjelp av nye tilførsel av ressurser ville sikre overlevelsen, forbedringen av lokaliteten samt etablere bærekraftige kriterier og metodikk for den langsiktige forvaltningen som den lokale kulturarv etaten kunne fortsette med i fremtiden (Thompson 2006: 183). Prosjektet startet originalt med en *case-study* som hadde fokus på et bestemt kompleks av bygninger, Insula Orientalis I. Store deler av de første årene av prosjektet gikk med på å oppdage at problemene var enda mer dyptgående enn opprinnelig først antatt og det ble foretatt eksperimenter med «*first-aid*» løsninger (Wallace-Hadrill 2009: 204).

Siden HCP hovedsakelig er et konserveringsprosjekt har det i liten grad blitt utført utgravinger, men de har foretatt arkeologisk undersøkelse av kloakk systemet i Herculaneum. Den første kloakksystemet som ble utforsket av HCP var under *Cardo III*, gaten går langs nord-sør på lokaliteten (Figur 17). Denne kloakk-kanalen var akkurat stor nok til å kripe gjennom, den var 60 cm bred og var ca. 1 meter høy. Kloakken går i en rett strekning frem til veien gjør en skarp sving for å slippe vannet ned til strandnivået (Camardo & Court 2010: 40). Et annet kloakksystemet går langs østsiden av *Cardo V* og under hele fasaden av *Insula Orientalis II*. Det kloakksystemet ble utforsket i 1949 og rundt 86.3 meter ble gravd ut. Kloakksystemet må ha fortsatt videre opp for å kunne samle vann fra de offentlige bygningene lokalisert på østsiden av *Decumanus Maximus*. Kloakksystemet ble bygget samtidig som *Palestra*, bassenget og butikkene som ligger i *Cardo V*. Første delen av den hvelvede kloakken går under fortauet utenfor butikk nummer 13, 14 og 15. Systemet svinger etter butikk nummer 14 for å så gå i en rett tunnel innenfor fasaden til *Insula Orientalis II*. Høyden og bredden på kloakken er på 0.8 meter, men høyden øker gradvis til den når 3,6 meter (Camardo 2006: 187). Kloakk veggene i Herculaneum ble bygget ved hjelp av en rekke romerske murteknikker, men selve overflaten hvor vannet rant var laget av sement.

Septiktanken i *Cardo V* ble undersøkt og utgravd slik at moderne rør kunne installeres. Her ble det funnet den største ansamlingen av organisk materiale fra romertid. Dette gir en enestående innsikt til kostholdet og helse i det antikke Herculaneum (Camardo & Court 2010:41). En tykk skorpe av organisk materiale hadde samlet seg der hvor avfall fra toalettene gikk ned. Det ble samlet prøver av dette organiske materiale og innledende analyser bekrefter at dette var menneskelig avføring. Når oppdraget med å utgrave kloakken var fullført ble det klart at kanalen ikke hadde en utgang. I stedet for å tømme kloakken rett i sjøen ble avfallet fra latrinene samlet i en stor septiktank. Ødelagte gjenstander og overflødig mat fra kjøkkenet dukket også opp i septiktanken. Utgravingen var gjort nøye slik at sedimentet og gjenstander kan muligens kunne bli knyttet til de enkelte butikker og hjem som var over kloakken. Gjenstander som var kastet ble funnet i horisontale posisjoner og viste ingen tegn på erosjon, noe som igjen bekrefter på at det ikke var mye bevegelse i denne kloakken. Utgravingen resulterte i over 170 kasser med funn, mesteparten keramikk som blant annet lamper som oftest kunne rekonstrueres i sin helhet. Det ser ut som at gjenstander ble feid opp og kastet umiddelbart etter å ha blitt ødelagt. Blant funnene var det også bronsegjenstander som blant annet en lampe, en ring, tre mugger og mer enn 60 mynter. Det ble også funnet beinnåler, edelsteiner, perler til et halskjede og en gullring med en edelstein som var dekorert (Camardo & Court 2010: 41-42).

Konservering og restaurering

I 2003 viste Herculaneum tegn på å være en arkeologisk lokalitet i en krisetilstand. Murpuss holdt på å smuldre opp, maling flasket av, karboniserte treverk redusert til støv, mosaikk gikk i oppløsning, tak kollapset og dører var spikret igjen. Vegetasjonen på området var ute av kontroll og vokste vilt, en invasjon av duer lagde reder blant de antikke strukturene og avføringen deres var overalt. Herculaneum viste mange av de samme tegnene som Pompeii, tegn på forfall, forsømmelse, kollaps av fungerende administrasjon og vedlikeholdsprogram (Wallace-Hadrill 2009: 203). I forhold til konservering var den viktigste prioriteten å løse infrastrukturelle problemer som lå til grunne for de utbredte symptomene på forfallet i Herculaneum. Et viktig strukturelt problem som dukket opp var hvordan de skulle forholde seg til- og løse problemet med vann som trengte seg inn på lokaliteten. Hjelp fra ingeniøren Ippolito Massari førte til gjenoppdagelsen og gjenbruken av det originale romerske drenerings systemet i den antikke byen samt en strategi for hvordan de skulle løse drenerings problemet. Dekorative flater skaper et spesielt vanskelig dilemma. På en side der det meningsløst å foreta

omfattende konserverings arbeid av mosaikk gulv og fresker hvor tak og omsluttende strukturer er utsatte. På den andre siden er det de dekorative flatene som først blir ødelagt og ikke alltid kan vente på at arbeidet på de strukturelle elementene skal bli utført. Konserverings- og restaureringstemaet har gjennom årene blitt mer avansert på flere kanter blant annet gjennom dokumentasjon, stabilisere potensielle overflater som er i fare for kollaps, analysere og forstå årsaken til forfallet og utvikle prosedyrer for kontinuerlig vedlikehold som skal forhindre slike problemer fremover i tid (Wallace-Hadrill 2009: 204-205).

På arkeologiske lokaliteter er både regn og (luft)fuktighet en stor fare for skader på dekorative- og strukturelle elementer. Herculaneum er intet unntak. Fuktighet opptrer både på en direkte og indirekte måte. Den direkte måten er når det regner og regnet treffer overflater og strukturer og trekker til seg vannet. Den indirekte måten er at regnvannet blir absorbert av bakken og kan dukke opp på uventede steder, selv innenfor området som er beskyttet og skjermet. Et annet problem er saltene som finnes i jorden fra ulike kilder som blir oppløst og ført videre med vannet. Disse saltene blir fornyet hver gang det regner og i perioder med godt vær tilføres strukturene mer fuktighet. Når vannet som har samlet seg opp fordampes saltene og kommer langsomt ut gjennom veggene og dekorerte overflater. Når saltene kommer i kontakt med luften blir krystalliserte de. Problemet er når fordampingen finner sted øker krystalliseringen og trykket. Dette fører til at materialet går i oppløsning. Det kan også skje under overflaten og den dekorative overflaten kan bli skjøvet bort fra veggen ved hjelp av krystallene (Castaldi 2006: 188). I Herculaneum har konserverings inngrep på dens dreneringssystem gjennom årene alltid vært kortvarige- og provisoriske løsninger. I de provisoriske løsningene har de antikke regnvannsinnsamlingsystemene blitt tatt i bruk igjen samt de antikke sisternene.

Kriterier for hva som blir prioritert ved forfall er vanskelig bestemme. Valget om hva som skal prioriteres først kan være vanskelig å foreta. I visse tilfeller er det klarer hva som bør prioriteres først. Forfall av en konstruksjon eller struktur som har en funksjonell funksjon som for eksempel tak eller et dreneringssystem kan skape en kjedereaksjon. Denne kjedereaksjonen gjør at inngrep i visse områder er nødvendig for å forhindre videre forfall (Pesaresi, Castaldi 2007: 216). Artistisk og historisk verdi, arkeologisk verdi, unikhet og samt kompleksiteten i det arbeidet som kreves er noen av kriteriene som er til hjelp når man skal bestemmer hvor man skal gripe inn, men også hva som vil kunne gå tapt. Sikkerheten til personell er første prioritet når arbeid skal utføres. Når utførelsen av nødtilfeller innenfor konservering, er det ikke mulig å redde et antikk veggmaleri hvis ikke konservatorene er i

stand til å trygt nærme seg veggmaleriet. Et annet eksempel er en forfallen dørbjelke kan ikke bli jobbet med, hvis ikke det antikke treverket er tilstrekkelig sikret.

I begynnelsen av prosjektet ble det foretatt en undersøkelse av alle overflater som var i alvorlig dårlig stand, disse undersøkelsene ble foretatt av konservator-restaurerer samtidig som de første nød konserveringsarbeidene ble foretatt. Ved hjelp av denne undersøkelsen ble risikoområder identifiserte som enten var en fare for mennesker, for de dekorative eller arkitektoniske elementene. De fikk også noen generelle indikasjoner vedrørende bakgrunnen til forfallet på lokaliteten som tidligere nevnt dreneringssystemer og tilstedeværelsen av turister. Undersøkelsen som ble foretatt på lokaliteten basert på observasjonen som ble gjort. Førte til et kart ble laget over lokaliteten som viste plasseringen av forfallet og manifestasjonen innenfor området. Kartet var avgjørende for å kunne sammenligne data produsert av andre spesialister og for å kunne illustrere tilknytningen mellom årsak og virking. Ved hjelp av kartet ble det tydelig at manifestasjonen av forfallet var konsentrert i spesifikke områder. Forfallskartet ble tatt i bruk av teamet som en visuell dokumentasjon av konserverings undersøkelsen og som et verktøy for å hjelpe å prioritere konserveringsinngrep. Det ble også benyttet som et overvåkingsverktøy som gjennomgikk rutinemessige oppdateringer. GIS (*Geographical Information system*) ble tatt i bruk for å kunne håndtere og sammenligne store mengder av data og visualisere den på et kart over lokaliteten. GIS var et veldig viktig verktøy å ha selv om det kom seint inn på banen i HCP sitt prosjekt (Pesaresi, Castaldi 2007: 220).

Kartlegging av forfall har også blitt gjort for spesifikke typer av strukturer som for eksempel vegger og tak og lignende for å identifisere framtrede konserverings arbeid som må utføres raskt. Kartleggingen har også blitt brukt til å identifisere tak og andre moderne arkitektoniske komponenter som ble bygger under utgravingen av området som nå er i fare for å kollapse eller er i en forfallen tilstand. For å klassifisere tilstanden av forfallet av strukturer ble det benyttet et tallverdi system. Etter hvert som kartleggingen over området foregikk ble det gjort en mer detaljert kartlegging av problemer som måtte utføres for både funksjonelle enheter (som hus, spesifikke områder, offentlig bygninger, gater osv.) og for enkelt krise konserveringsarbeid som kan bli utført i hele området. Hvert kart som ble lagd, fulgte det med et teknisk diagram. En detaljert rapport om intervensjonskriterier og anmerkninger om det området som er allerede behandlet (Pesaresi, Castaldi 2007: 221).

Det manglende vedlikeholdet over en lang tidsperiode er en av grunnene til forfallet i Herculaneum. Et av målene med prosjektet var å legge til rette for vedlikehold i fremtiden og

kunne redusere kostnadene ved å forbedre arbeids tilgangen til området. Nivåforskjellen mellom den antikke- og moderne byen som på noen steder ligger på rundt 20 m er ikke det eneste problemet. De bratte skråningene som er igjen etter de tidlige utgravningene er nesten loddrett og noen steder er det vulkanske laget ekstremt ustabil og kan smuldrer opp ved berøring. Etersom nærliggende konstruksjoner, veier og private eiendommer er ikke det å utvide grensen til lokaliteten eller omstrukturering av deler av skrentene noe praktisk alternativ i nærmeste fremtid. Økt plante vekst, grunnet det vulkanske og fruktbare jordsmonnet, kan utgjøre en sikkerhetsrisiko i området i og med at planteveksten gir den vulkanske jordmassen en pulveraktig konsistens. Prosjektet jobber kontinuerlig med å stabilisere skråningene i samarbeid med andre prosjekter med Soprintendenza Archeologica di Pompei (Pesaresi, Castaldi 2007: 222).

En annen årsak til forfallet i Herculaneum, spesielt for dekorative elementer er tilstedeværelsen av turister. Arbeid må utføres for å forbedre besøkendes holdning for både hvordan å bevege seg i lokaliteten uten å gjøre skader på enten vegger, gulv etc. Oppretting av utvalgte og roterende turist ruter samt installasjon av ekstra sikkerhetstiltak (for å unngå slitasje) vil bidra til å redusere risikoen for unødvendig skade. Gjenåpning av bygninger og spesifikke områder som er stengt er ikke et av HCP sitt hovedmål for prosjektet. Begrenset eller vilkårlig gjenåpninger på rotasjon for eksempel av bevarte områder etter konserveringsarbeid ble testet ut. Omtrent 1400 kvm av offentlige bygninger og hus har blitt gjenåpnet for offentligheten. Et interessant aspekt er at områder som har vært utilgjengelig og stengt i mange år særlig langs lokalitetens grenser har hatt en akselererende tilstand av forfall. Områdene ble brukt som plass til å dumpe materialer brukt til andre reparasjoner og ble et fristed for duer. En rimelig tilstedeværelse av besøkende kan forunderlig nok bidra til å hjelpe bevaringen av de arkeologiske levningene. Moderat bruk av gulvene reduserer den biologiske veksten på dem og i noen tilfeller kan tilstedeværelsen av besøkende hjelpe til å redusere den gjennomsnittlige fuktigheten som finnes underjordiske områder. Forhåndsbestemte ruter for besøkende og større områder som er åpne hjelper på å redusere belastningen på områder som har blitt rammet av slitasje på overflater, strukturer grunnet av trafikken av turister (Pesaresi, Castaldi 2007: 223, 229).

Formidling

HCP kan også ses på som et formidlingsprosjekt, selv om det ikke det de fokuserer mest på. Formidlingsaspektet kommer inn senere i prosjektet, med tanke på dokumentarer og artikler som har blitt produsert. I dokumentaren *Pompeii Live!* blir publikum introdusert for HCP og hva deres konsept står for og hva deres videre planer er. Dokumentaren viser prosjektet i en tidlig fase i 2006. Frontfigurer for prosjektet intervjues og viser programlederne rundt. Wallace-Hadrill er blant frontfigurene for prosjektet og taler i hovedsak for HCP. Channel five jobbet tett sammen med HCP i et og halvt år og fulgt tett med på hva de har gjort og oppdaget. Her viser dokumentaren hva prosjektet gjør blant annet å fjerne vegetasjon fra lokaliteten og hovedsakelig fjerning av vegetasjon fra den antikke strandlinjen. Hvor det ble gjort nye funn blant annet rester etter et tak laget av tre som ikke var fullstendig karbonisert. Dokumentaren tar også for seg et viktig funn som ble gjort under arbeidet ved den antikke strandlinjen. Funnet som ble vist frem var et antikk marmor hode som fortsatt hadde originale rester av maling. En får møte sjefskonservatoren Castaldi som forklarer hvorfor det var viktig å vente på at konservatorene kunne komme å gjøre jobben sin. Dokumentaren formidler de mest sensasjonelle funnene som har blitt gjort under prosjektet og andre funn som er eksepsjonelle for Herculaneum i seg selv.

Wallace-Hadrill forteller i begynnelsen av dokumentaren om hvilken tilstand lokaliteten var i når de begynte med prosjektet. Fresker hold på å dette fra veggen, tak hadde begynt å råtne og så videre noe som han forteller at dette prosjektet prøver å stoppe. Han får et spørsmål fra den kvinnelige verten om hvordan lokaliteten ble slik at den trengte deres hjelp. Wallace-Hadrill forteller henne at arkeologien skaper en risiko for lokaliteter når de blir utgravd, han sier videre at folk har et syn på arkeologi som noe som redder fortiden fra å forbli begravd, men de ser ikke at den også eksponerer fortiden for ødeleggelse. Videre i dokumentaren blir man vist vanntilførselssystemene i både Pompeii og Herculaneum. I Herculaneum blir man tatt med på en tur ned i kloakken, hvor HCP har foretatt utgravninger og forskinger på hva de spiste i antikken. En får vite hva folk har spist og at til og med de mindre rike menneskene hadde en god diett. Skjelettmaterialet fra lokaliteten hjelper også med å fastslå hva menneskene spiste og forskjellene i dietten folk i mellom. Programlederen blir tatt med inn til hvor basilikaen befinner seg hvor hun får se bevarte fresker og et sted hvor man ser tydelig spor av en freske som har blitt kuttet vekk. Her blir hun fortalt kort om Bourbon sin utgravingshistorikk og metoder som de benyttet seg av som blant annet igjenfylling av tunneller.

De tar også opp problematikken med fuktighet og saltkrystaller når de skal konservere. Et eksempel som blir tatt opp er en av søylene i Sacello degli Augustali hvor Castaldi forteller om maling og murpuss som holdt på dette av og om hvordan de ved bruk av naturlige elementer som kalk og vulkansk materiale for å «lime» det på igjen. Wallace-Hadrill tar med publikum inn til et lager for å vise en av tingene som gjør Herculaneum unik i forskjell til Pompeii. Her viser han frem karbonisert tregjenstander som er funnet i Herculaneum. Et av eksemplene han viser frem et lite tempel som husets guder bodde, dette tempelet er meget godt bevart. Et annet eksempel han drar frem er et smykkeskrin som etter konservering viser at designet på den er laget i sølv, noe som ikke visste før konserveringsarbeidet ble utført. Programlederen blir så vist inn i en butikk hvor konserveringsarbeidet foregår (butikken som ligger i tilknytning til casa di Nettuno ed Anfritrite, samme butikk som Maiuri sin fremvisning av hvordan en antikk butikk så ut), hvor problematikken med å få frem nærmest tapte figurer på en freske og hvor lang tid slikt konserveringsarbeid tar og hvilke løsninger de bruker.

Den andre dokumentaren som tar for seg Herculaneum heter *The other Pompeii: life and death in Herculaneum*. Wallace-Hadrill leder denne dokumentaren om Herculaneum og har forteller stemmen også i denne. Det blir fortalt i dokumentaren at i Herculaneum finner man bygninger med godt bevarte andre etasjer noes om man finner kun små tegn til i Pompeii. I dokumentaren viser han også til en annen forskjell mellom Pompeii og Herculaneum, måten folk ble begravd på. I Pompeii ble det laget gipsavstøpninger av tomrom funnet under utgravingene, dette førte til at det ikke var noe skjelettmateriale igjen. I Herculaneum ble menneskene bevart på en annen måte, her finner man skjelettmateriale. De ble funnet i båthusene under utgravingen på 1980-tallet, omtrent 300 skjeletter ble funnet. De tar for seg måten skjelettene ble funnet på, mesteparten av skjelettene som ble funnet i båthusene var av kvinner og barn, men skjelettene som ble funnet ute på stranden var menn. En av tingene som har blitt forsket på takket være skjelettmateriale er blant annet hva de spiste, hvilken arbeidsoppgaver hadde de og lignende.

Han tar også høyde for en av de viktigste forskjellene mellom de to byene, karbonisert tre. Casa del Tramezzo di Legno blir trukket frem som et eksempel på dette med husets godt bevarte skjermen av karbonisert tre. Han viser til at bruken av denne skjermen førte til at de kunne benytte rommet til et tablinum eller til et lukket triclinium. I et annet rom i huset viser han frem en seng som har stått der, han forklarer at det er lettere å se for seg at dette har vært et soverom ved hjelp av sengen som stod der, i motsetning til Pompeii hvor man ikke har karboniserte senger. I likhet med den forrige dokumentaren fra 2006 tar han med seg

publikum inn til lageret hvor de har karboniserte tremateriale. Han omtaler dette rommet som «et antikk Ikea» hvor de har alt fra senger, kister og vugger til templer beregnet til husets guder. Vi blir vist i dokumentaren et delvis karbonisert trestak som mest sannsynligvis kommer fra casa del *Rilievo di Telefo* som ble funnet nede på stranden. Hvor man fortsatt kan se rester etter malingen som var på taket, man får også se flere rekonstruksjoner av taket hvordan det så ut når med malingen intakt. En blir også fortalt at under konserveringsarbeid med veggmosaikk fra casa di Nettuno Ed Anfitrite ble det oppdaget at de mest viktigste detaljene i mosaikken (som først ble antatt var gule steiner) var opphøyet med ekte gull og dette var bare et hus som mellom klasse mennesker bodde i.

Som i den første dokumentaren går Wallace-Hadrill inn på matdietten til romer folket. I denne dokumentaren går han litt mer inn i dybden på hva de spiste. Ut ifra hva som ble funnet og analysert i kloakken, skjelettmaterialet og karbonisert organiskmateriale. Han tar publikum med til det moderne marked i Ercolano for å se om de fortsatt selger mat her som ble også spist i antikken. En får vite om det var noen forskjeller i dietten mellom de rike og de fattige. Videre i dokumentaren kommer han innom temaet slaver og frigjorte menn. Ved hjelp av forskningen gjort i Herculaneum kommer de frem til at det var mange frigjorte slaver som bodde der og hvor viktig det var for dem å ta vare på juridiske dokumenter som tilsa dette. Det har blitt regnet ut at ca. 80% av den mannlige befolkningen i Herculaneum var tidligere slaver som har blitt frigjort og tildelt fullstendig statsborgerskap. Det ble funnet en marmor tavle med innskripsjon over frie menn med statsborgerskap i Herculaneum, den eneste som har overlevd fra antikken. Wallace-Hadrill trekker frem et eksempel på en juridisk tvist som foregikk i Herculaneum. De fant godt bevarte vokstavler (voksen har smeltet grunnet den ekstreme varmen) i casa del Bicentenario som omtaler den juridiske tvisten om en jente var en slave eller født fri. Alt var avhengig om moren var fri når jenten ble født eller om hun fortsatt var slave når hun fødte.

Mot slutten av dokumentaren tar Wallace-Hadrill for seg forandringene i havnivået som ble forutsagte av jordplatene og jordskjelv. Det blir vist eksempler på at romerne tilpasset seg situasjonen ved å blant annet stenge igjen nedre deler av hus og blokkering av vinduer i *terme Suburbane*. Mot slutten av dokumentaren oppsummerer han at det romerske samfunnet i Herculaneum var et mer kompleks samfunn hvor slaver blant annet kunne tjene sin frihet. Han tar for seg at man blir mer kjent med innbyggerne i Herculaneum ved å finne ut hvordan samfunnet deres fungerte, hva de spiste, eventuelle forskjeller mellom rik og fattig, hva de valgte å fokusere på og til slutt hvordan de døde.

En annen måte som Herculaneum er blitt formidlet på er i bokformat. Andrew Wallace-Hadrill har skrevet en bok om selve lokaliteten, dens historie, livet i byen og hva HCP har gjort og håper på å gjøre i fremtiden. Siste kapitlet i boken er dedikert til nettopp dette. Boken formidler hvordan livet til befolkningen har gått for seg for både de rike og de mindre rike. Boken tar også for seg utgravingshistorikken til Herculaneum som tidligere nevnt i forskningshistorien som utdyper boken litt mer på det området. Han formidler han om «The urban Herculaneum» som er prosjekt for å støtte lokale virksomheter (Wallace-Hadrill 2011:327). Boken til Wallace-Hadrill som et formidlingsaspekt retter seg inn mot allmenheten og for de som er litt mer interesserte i Herculaneum. Boken har fine bilder som gjør det lett oversiktlige med forklaringer under hvert bilde. Illustrasjonene han bruker er godt laget noe som gjør det lettere for leseren å følge med på uten at det blir for avansert. Man får mer bakgrunnsinformasjon om lokaliteten enn man gjør ut i fra dokumentaren som tar for seg utvalgte elementer fra Herculaneum.

6. Analyse

I dette kapittelet kommer jeg til å ta i bruk en samfunnskontekstuell metode hvor jeg kommer til å plassere samfunnet i de utvalgte tidsperiodene innenfor arkeologisk undersøkelse, konservering/restaurering og formidling. Videre vil det bli en komparativ analyse hvor de forskjellige emnene vil bli sammenlignet i de ulike tidsperiodene. Strukturen her blitt litt annerledes enn i forrige kapittelet, her kommer alle de tre temaene under samme århundre for å så bli sammenlignet mot slutten av analysen.

6.1 Kontekstuell analyse

6.1.1 1700-tallet

Opplysningstiden

1700-tallet var preget av opplysningstiden, en tid som en forbinder med antiklerikalisme, kritikk av samfunnet og vitenskapelige oppdagelser (Kaminski 2007: 69). Opplysningstiden var en europeisk og amerikansk fenomen. Den nye måten å tenke på innebærer blant annet å bruke tilgjengelig kunnskap, humanistisk søken etter et bedre samfunn, lykke, bedre forståelse av hva menn er og er i stand til å gjøre, bedre oppførsel, Ny tenking ble brukt til kunst og litteratur også. Det var en periode med nysgjerrighet og forskjellige forslag, gjerne utført av menn som frigjorde seg fra autoritetene for å revurdere ting. Frigjøringen ble utført på forskjellige former og måter i flere land (Crocker 1991: 1). En av de mest markante utviklingen på 1700-tallet var at både den øverste eliten og den fremvoksende middelklassen fikk en økende interesse for den antikke sivilisasjonen. Inspirasjonen for den utviklende interessen for arkeologi var de arkeologiske oppdagelsene som skjedde nær Napoli. Disse oppdagelsene spilte en betydelig rolle i utviklingen av den europeiske smaken i denne perioden. En av grunnene til det at de arkeologiske lokalitetene i Hellas og Lilleasia var deler av det osmanske riket og var relativt vanskelig å få adgang til (Black 1991: 412-413).

Vitenskapelige metoder var et naturlig objekt av interesse for opplysningstidens tenkere. For mange var vitenskap en modell av fornuft og mye oppmerksomhet ble viet til utlegning av forskjellige metoder med et ønske om å overføre de til andre felt (Golinski 1991: 478). Selv om neoklassismen er karakterisert som en dramatiske veksel av ulike aspekter av antikken, kom den til å dominere europeisk kunst og kunst teori fra midten av 1700-tallet. Det var ikke et forsøk på å gjenskape tapte sivilisasjoner. Det var heller en kombinasjon av både romantikk

og vitenskap angående arkeologi med en rasjonalisme som passet spesielt godt for opplysningstiden. To av hovedkildene til den neoklassiske kunst bevegelsen var oppdagelsen av både Herculaneum og Pompeii (Stillmann 1991: 362-364). Til slutt ble Napoli og Herculaneum og Pompeii en del av *Grand tour* som til da hadde sluttet i Roma, takket være dens popularitet.

Arkeologisk undersøkelse

I undersøkelseskapittelet tok jeg for meg hoved metoden for utgravingen av Herculaneum på 1700-tallet, tunnel graving under den moderne byen Resina. En kan lure på hvorfor de valgte å benytte seg av denne metoden for å grave i den antikke byen og direkte under den moderne byen som lå over? De hadde en annen måte å se og tenke på arkeologisk utgravinger. For det første var dette en meget uvanlig lokalitet som ble gravd ut, ingen før Bourbon hadde sett lignende forhold på en arkeologisk lokalitet. De hadde et annet syn på hvordan de skulle foreta utgravingen enn hva vi har i dag. I all hovedsak var det en form for skattejakt under jorden etter prestisje gjenstander fra antikken. Det hele begynte med funnet av de tre Herculaneum kvinnene i 1709. Bourbon utgraverne fokuserte nettopp på dette med å finne gjenstander og bringe de opp fra utgravingen, de hadde ikke noe fokus konteksten av funnene, bare at de skulle finne verdifulle antikke gjenstander. Da kommer en til spørsmålet om hvorfor fokuserte ikke Bourbon utgraverne noe særlig på konteksten av funnene og nye metoder for å utgrave? En av grunnene kan være at de var fastlåst i sitt tanke sett og metode og mente det at deres måte var det beste måten å gjøre ting på. Jeg mener dette er en god grunn for at det tok lang tid før noe endringer skjedde både i metode og kontekst. Et eksempel som støtter opp spesielt angående nye metoder er måten Weber ble behandlet på. Hans metoder for å forbedre spesielt utgravingen under Villa dei Papiri ble ikke godt mottatt av Alcubierre. Dette tyder på at Alcubierre mente at den gamle måten (hans måte å grave ut) var den beste og var ikke særlig åpen for nye innslag. Folk som hadde nye ideer ble som oftest sett ned på og kritisert fordi de ikke gjorde slik som alltid hadde blitt gjort, eller godtatt av hoffet og andre akademiker. Som er resultat av dette er at forskningen til Weber ikke ble tatt på alvor og kritisert. Forskeren Parslow har tatt en stilling til Weber og hans arbeid i sin bok «Rediscovering Antiquity: Karl Weber and the Excavation of Herculaneum, Pompeii, and Stabiae». I følge Parslow har Weber blitt urettmessig kritisert i alt for mange år. Kritikken av Weber har gitt ham et dårlig rykte enn det han fortjener og jeg må si meg enig med Parslow sitt syn angående Weber og hans arbeid. To viktige personer innenfor opplysningstiden vil jeg

si at er Winckelmann og Weber. Winckelmann er en av de få som støtter Weber i hans nye metoder og er meget fornøyd med måten han plasserte gjenstandene i sin kontekst. Se til undersøkelseskapittelet under arkeologisk undersøkelse for utdrag av et brev fra Winckelmann om Weber. Ved å fokusere på konteksten under utgravingen kan man si at Winckelmann og Weber med sine synset krasjer med synsettet som både kong Carlo og Alcubierre hadde. Hva var det som førte til denne koalisjonen mellom disse to partene? Jeg vil nå si at selv om andre forskere mener at kong Carlo VII var en opplyst konge og opptatt av kunstgjenstander, var han kun opptatt av skattene som kom opp fra utgravingen og ikke så opptatt av måten arbeidet ble utført så lenge antikke skatter kom. Som nevnt ovenfor var Alcubierre opptatt med at ting skulle gjøres på hans måte og han fulgte ordre fra kongen. Kong Carlo viser spor til å følge opplysningstidens ideer og kontekst med måten han fikk presentert kjøkkenet fra Pompeii i museet sitt, noe som jeg kommer tilbake til i formidling delen.

Tilbake til spørsmålet om hvorfor Bourbon utgraverne gravde under den moderne byen. De så seg nødt til å grave under byen grunnet at store deler av byen hadde blitt bygget dirkete oppå den antikke byen. Ville det ikke denne underjordiske tunnel gravingen være til fare for byen ovenfor? Svaret er nok definitivt ja. Bourbon fikk nok mange bekymringsmeldinger fra innbyggerne i byen. Mange av de var nok grunnet at selve grunnmuren på huset hadde eventuelt blitt skadet eller begynt å synke. Måten Bourbon hindret at hus skulle bli skadet under utgravingene var at når de var ferdig med å grave tunnelen drev de med som sagt med *backfilling*. Dette ble gjort for å stabilisere tunnelene etter de ikke hadde bruk for de lengere eller at de brukte de gamle tunnelene som et sted å dumpe overflødisk materiale fra de nye tunnelene. En annen tanke bak angående tunnel metoden er at de ikke tenkte på å grave stratigrafisk. Noe som ikke eksisterte under Bourbons sin samtid, men det kom inn først på 1800-tallet når arkeologi ble mer profesjonelt. Bourbon holdt på med tunnel gravingen sin i mange tiår, hvorfor ble denne metoden brukt såpass lenge og når ble denne formen for utgraving i Herculaneum avsluttet? Utgravingsmetoden til Bourbon varte såpass lenge i Herculaneum grunnet måten byen ble begravd på og det var militær ingeniører som ble utvalgt til å lede utgravingen. Metoden ble avsluttet mot slutten av 1700-tallet etter interessen for Pompeii overtok for Herculaneum og ikke minst fordi Pompeii var mye lettere å grave ut. Neste gang noen skulle grave ut i Herculaneum var først i 1828 og det ble den første *open-air* utgravingen i Herculaneum.

Konservering og restaurering

Med oppdagelsen av Herculaneum og Pompeii og gjenstandene som dukket opp etter hvert som utgravingen pågikk, fattet den øverste eliten interesse for arkeologien. Rettighetene til alle arkeologiske lokaliteter og gjenstander som dukket opp rundt Napolibukten tilhørte kong Carlo. Dette anså kongen som en mulighet til opphøye statusen til både hoffet og hans regime blant andre kongehus i Europa i hans samtid.

Under utgravingen ser man Bourbon utgraverne støttet på et stort problem som måtte løses ganske kjapt. Problemet som jeg snakker om har blitt nevnt tidligere i undersøkelseskapitlet, de antikke veggmaleriene som mistet sin originale farge når de kom i kontakt med luften ovenfor. Det vi vet i dag er at atmosfæren ovenfor bakkenivå var helt annerledes enn den atmosfæren som de antikke veggmaleriene originalt ble begravd i. Det er ikke klart om Bourbon arbeiderne forstod nøyaktig hva som egentlig skjedde når de brakte opp veggmaleriene, men de skjønnte at noe måtte gjøres. For deres del og for vår del var bra at de reagerte og tok tiltak for at ikke veggmaleriene skulle gå tapt. Hvis Bourbon arbeiderne ikke hadde reagert ville vi ikke hatt muligheten til å få sett veggmaleriene i dag, men kun gjennom skisser og graveringer. For de som arbeidet under Bourbon befant seg nå i en situasjon som ingen andre i Europa hadde vært borti, med tanke på hvordan de skulle bevare og konservere veggmaleriene.

Det kan være vanskelig for oss i dag å skjønne hvorfor de valgte å gjøre det de gjorde. For min del ser det ut som at Bourbon restaurere valgte den kjappeste løsningen på problemet, uten å tenke på konsekvensene som oppsto senere. For meg virker det de anså at en kjapp løsning kunne få i gang igjen utgravingene fortas mulig og få opp mer antikke gjenstander og veggmalerier. Resultatet ble som nevnt i forrige kapittel at lakken som ble brukt forårsaket at veggmaleriene gulnet etter flere år. Dette kom som et resultat etter at ingen testet lakken som ble brukt for langvarig bruk, men senere ble en ny lakk tatt i bruk. Hva slags materialer ble brukt i disse lakkene? Ingen vet riktig hva som ble brukt for å lage den første lakken eller komponentene. Den andre lakken kan man bare gjette hvordan den ble blandet, men her har vi spor fra innkjøpslister om hva som ble kjøpt inn. Jeg vil nå si at oppskriften på disse lakken var en del av Bourbons hemmelighold grunnet at bare de som komponerte viste hva som inngikk i disse lakkene. Det bare tilføyer til hemmeligholdet som foregikk i kongedømmet Napoli.

Bourbon sine folk som jobbet med restaureringene av både gjenstander og statuer restaurerte statuer og gjenstander slik at det så «originalt» ut, men hvorfor valgte de å gjøre det? Ut i fra hvordan de drev å restaurerte gjenstander kan man se at Bourbon sine arbeidere var påvirket at den *stylistic restoration* retningen innenfor konservering. De utførte arbeidene sine slik at de skulle se estetisk vakkert. I den tiden foretrakk mennesker fra både eliten og lærde å se på en statue som var komplett enn en fragmentert statue. Noe som i dag kan virke ganske fjernt med tanke på at det er sjeldent at en fragmentert statue blir fullstendig restaurert. Et eksempel som jeg vil trekke frem som påpeker Bourbons sin påvirkning av *stylistic restoration* retningen er restaureringen av bronsehesten funnet i teateret i Herculaneum.

Formidling

Som nevnt tidligere forsøkte Bourbon regime å holde utgravingene og hva som ble funnet hemmelig. Med dette ønske om hemmelighold og arkeologiske rettigheter forbeholdt kongen stod i strid med opplysningstidens idealer om fri tilgang til kunnskap. Hemmeligholdet til Bourbon regimet gjorde det vanskelig for folk flest å få tilgang eller informasjon angående utgravingen. Det som lå bak denne måten å føre politikk på er blant annet at de ville fortsatt holde på hemmeligheten om utgravingene. Ved å holde på hemmeligheten førte det til at det ble satt begrensinger for utenforstående både for museet og for besøk til utgravingslokaliteten. En annen forklaring kan være at Bourbon ville at det skulle være prestisjefyllt for de som klarte å få adgang til disse stedene. De som til slutt klarte å få tilgang til museet ble som nevnt i undersøkelseskapittelet ble strengt overvåket. Dette fordi at kongen ikke ville at folk skulle lage tegninger av gjenstander og veggmalier. Disse rettighetene var forbeholdt akademikere som kongen hadde godkjent. Etter min mening fryktet også kongen for at informasjon skulle spre seg fort utenfor kongedømmets grenser og dermed ødelegge for hemmeligholdet.

Det som er viktig å ha i tankene er at gjenstandene som ble stilt ut på museet og alle gjenstander som dukket opp under utgravingen, var kongens private skatter. De var hans private eiendeler, ikke eiendeler av folket i kongedømmet. For å beskytte sine mest verdifulle gjenstander ble de stilt ut i Museo Ercolanese. Dette museet lå beleilig nok i konges palass i Portici. For min del ser det ut som han gjorde dette for å ha gjenstander av verdi nærmest mulig for å hindre tyveri. Dette er nok en av grunnene til at vaktholdet på museet og rundt besøkende var såpass ekstremt til tider. Med denne policyen angående hemmeligholdet som

kongen hadde, kom til å slå tilbake ham. Ved å skape et slikt miljø oppsto det spionasje angående informasjon om utgravingene som står mer skrevet om i forrige kapittel.

Ut ifra det mine observasjoner vil jeg nok si at under Bourbon regime hadde arkeologiske gjenstander en mer politisk verdi i henhold til at de arkeologiske artefaktene sørget for mer prestisje til det napolitanske hoffet. Dermed økte både kongen og konges sitt hoff sine status innenfor de europeiske kongelige hoffene. Som nevnt i forrige kapittel ble det laget flere bøker om gjenstandene som ble gitt i gave. Disse bøkene var ment som kongelige gave og gitt til andre kongelige personer. Disse ble brukt for å gi enda mer prestisje til kong Carlo av Bourbon og hans hoff. Bøkene var som sagt eksklusive gaver beregnet for å gi informasjon som ikke var lett tilgjengelig til allmenheten. Ved å se på utviklingen av museumsarkeologi på 1700-tallet, strider museet til Bourbon imot opplysningstidens ideal om at et museum burde være offentlig. Det var råd å få tilgang til museet, men det var ikke åpent for allmenheten. De som fikk tilgang, kunne komme å lære nye ting om de antikke gjenstandene.

6.1.2 1900-tallet

Nasjonalisme og fascisme

Mellom samlingen av Italia og den andre verdenskrig var arkeologi i Italia stadig under utvikling og endring sammen med fascistene og deres statskupp i 1922 frem til fascistenes makt tok slutt i 1943. Samlingen av Italia (Risorgimento) fant sted fra 1815 til 1919 og var iverksatt av kongeriket Sardinia. Dette var mulig takket være støtten som Frankrike gav og gjorde det mulig å beseire Østerrike som dominerte store deler av den italienske halvøyen. Nasjonalisme sin ide om at en stat som er definert av mennesker som bor innenfor landet sine grenser og identifiserer seg som en nasjon, var en viktig faktor for samlingen av Italia på 1800-tallet. Arkeologien i Italia ble påvirket av nasjonalisme etter den moderne staten ble etablert. Den nådde sin mest innflytelsesrike periode i mellomkrigstiden under det fascistiske regimet (McFeaters 2007: 49-51). Under mellomkrigsårene ble arkeologi i Italia brukt som et politisk verktøy. Grunnleggeren av fascist partiet, Benito Mussolini utnyttet denne muligheten for å prøve å lede Italia tilbake til sin storhet, slik som han mente den var. Fascistene anså det Italia som hadde eksistert mellom 1870 til 1922 som en fiasko. Mussolini ønsket en endring i politikken og i 1925 etablerte han et diktatur. Han mente at fremtiden til Italia lå i landets

fortid, hans spesifikke tanke lå på Romerrikets storhetstid. For å få støtte til det fascistiske partiet og for å øke nasjonalismen blant folket, mente Mussolini at gjenopplivelsen av det gamle Roma ville være en utmerket hjelpemiddel for å oppnå makt. Han ville også prøve å skape en assosiasjon med Romerrikets mest kjente historiske personer og skikkelser, blant annet ville han assosieres med keiser Augustus, Romulus og Aeneas. Assosiasjonen med det gamle keiserrike førte til at flere antikke strukturer og lokaliteter ble gravd frem. Folk som bodde i disse områdene som skulle utgraves ble forflyttet til et annet sted som fascistene anså som en oppgradering i forhold til der hvor de bodde før. Det var samme prosedyre for resten av landet hvis utgravningene var viktig, som for eksempel flyttingen av folk i Resina(Ercolano) under utgravningen av Herculaneum (McFeaters 2007: 57). Klassisk arkeologi i Italia i mellomkrigstiden fikk en vekstperiode under Mussolini. I 1925 ble Istituto di studi romani opprettet for å studere antikkens Roma. Instituttet utgav tidsskrift som het Roma, tre ganger i året. Som en del av fascismens propaganda plan ble det utgitt betydelig mengder med arkeologiske tidsskrift og rapporter. Gjennom månedlige magasiner ble arkeologi formidlet til offentligheten, blant annet *Capitolium* var et av magasinene som ble utgitt. Der var fokuset på Romas forvandling i løpet av årene og restaureringsarbeidene og arkeologiske utgravningen som enten pågikk eller var ansett som ferdig.

Det er viktig å få med seg at utgravningene i Herculaneum pågikk under den fascistiske regjeringstiden. Som nevnt tidligere prøvde Mussolini å konsolidere og feire storhetstiden til det romerske keiserriket og hovedstaden i riket Roma. Den raske gjenåpningen av hus i Herculaneum for publikum var drevet av behovet for å kunne gi umiddelbar tilgang til resultater fra utgravningen. Noe som førte til omtale av det høyt profilerte arbeid i Herculaneum. Ved å få allmennhetens oppmerksomhet til hva som ble funnet under utgravningen sørget Maiuri for å sikre videre økonomiske midler fra blant annet den fascistiske regjeringen til å fortsette utgravningen av lokaliteten (Camardo 2007: 206).

Arkeologisk undersøkelse

I 1924 overtok Maiuri stillingen som *soprintendente* (leder for den arkeologiske myndigheten i Pompeii og Herculaneum) fra Vittorio Spinazzola, selv om Spinazzola var en dyktig arkeolog. Spinazzola kom i trøbbel med fascistene og var ikke enig med politikken de førte. Maiuri fikk posisjonen som *soprintendente* av den fascistiske regjeringen som mente at han passet bedre til den stillingen og den fascistiske politikken. Maiuri beholdt stillingen sin frem til han pensjonerte seg, da hadde han hatt stillingen som Soprintendenza i 37 år (Rowland 2014: 249).

På 1900 tallet under fascismen rådet nasjonalisme sterkt. Mussolini ønsket å skape som nevnt ovenfor en forbindelse med fascismen og ham selv ved å assosiere seg med det antikke keiserriket under Augustus. Arkeologien ble et viktig redskap for fascismen og for nasjonalismen. Som nevnt tidligere hvis det var en viktig utgraving ble folk flyttet til andre områder for at utgravingen kunne begynner eller fortsette. Maiuri er den personen som har utgravde mest av Herculaneum. Herculaneum var en viktig lokalitet for fascistene. Etter min mening så ble Herculaneum gravd ut fordi det var et prestisje prosjekt. Samt at lokaliteten var meget vanskelig å grave ut på grunn av måten byen ble begravd på. Det med at lokaliteten var vanskelig å grave ut, ser ikke ut til å ha stoppet utgraverne, men heller at det ble en form for motivasjon og inspirasjon til å fortsette arbeidet. De fikk belønning for det harde utgravingsarbeidet på lokaliteten i form av gjenstander, veggmalerier og bevarte antikke bygninger som tidligere ingen hadde sett før. Utgravingen kunne nå bli brukt som et eksempel på Mussolini sin assosiasjon til det gamle keiserriket.

Måten Maiuri fikk råd til å utgrave Herculaneum fordi denne lokaliteten var kjempe viktig for fascismen og spesielt for Mussolini som tidligere nevnt ville vise deler av Italias storhetstid. Uten de økonomiske midlene fra den fascistiske regjeringen ville det ikke vært mulig å få gravd ut en så stor del av Herculaneum. Selv etter krigen klarte Maiuri og få midler til å grave ut og for å holde i gang vedlikeholdsprogrammet sitt ved hjelp av en enorm innsats vilje. I likhet med 1700-tallet støtte Maiuri på spesielle problemer under utgravingen sin. Det som skapte mest problemer for Maiuri under hans utgravinger var at han til stadig kom over gamle Bourbon tunneler mens han gravde stratigrafisk. Noe som førte til ekstra arbeid med å støtte opp strukturer som var skadet ved den gamle metoden. Andre problemer som kom underveis er som HCP har kommet over, regnvann.

Konservering og restaurering

Noe nytt som kommer inn med Maiuri er at han har mange arbeidere tilgjengelig som kan både fokusere på å utgrave og samtidig restaurere. Noe som førte til at utgravingen av et hus ikke tok mer enn maksimalt to år, takket være som nevnt ovenfor de økonomiske midlene som ble gitt til utgravingen. Som jeg vil si er ganske godt jobbet, med tanke på de utfordrende forholdene de holdt på å grave i. Når det gjelder restaurering og rekonstruksjoner under Maiuri er at ved visse tilfeller valgte han å ikke rekonstruere hus og vegger i sin helhet. Hvorfor kan en spørre om hvorfor Maiuri valgte å restaurere og rekonstruere Herculaneum på

denne måten? Et svar på dette er at han gjorde dette for å gjøre det lettere for besøkende å se inn i husene til de antikke menneskene for å gi dem et innblikk i hvordan det hadde sett ut før. Ved å restaurere alle veggene til et hus ville gjort det umulig for besøkende å få dette innblikket. En annen tanke bak hvorfor Maiuri valgte å restaurere på denne måten er for å gjøre lokaliteten tilgjengelig og ikke minst lettere å forstå for de besøkende. Det ekstraordinære med Maiuri sitt arbeid med Herculaneum er at han siktet ikke seg inn på kun forskere, men også til allmenheten. Hvorfor kan man spørre seg var dette viktig? Hvis Maiuri hadde siktet seg inn på kun forskere under sitt restaurering og rekonstruksjonsarbeid ville det vær et fåtall av besøkende til Herculaneum som ville forstått omfanget. Ved å gjøre det lettere å forstå førte det til at Maiuri fikk nådd ut til et større publikum og ikke bare en spesiell målgruppe. Dette er noe som skille seg ganske mye fra kong Carlo sin samtid. Her var det kun utvalgte få som fikk komme til å se på museet og lokalitetene.

I tilfeller hvor strukturer eller for eksempel tak måtte rekonstrueres, hvis det var tilstrekkelig arkeologisk bevis for det, benyttet Maiuri seg av det. Bare ved å rekonstruere og lage nye tak hjalp Maiuri til med å beskytte dekorative elementer, dekorerte gulv og strukturer. Hvis ikke en form for beskyttende element som tak, hadde mye gått tapt.

Regn og fukt er to store problemer som blir skapt hvis det ikke strukturer og lignende har tak som kan gi en form for beskyttelse. Maiuri tok og i bruk av moderne materiale for å utføre restaureringer og rekonstruksjoner. Hva førte til at han benyttet seg av dette? Det er nok at kostnadene var lavere og det var gjerne lettere tilgjengelig. Maiuri fortsatte med utgravingen av Pompeii og Herculaneum under andre verdens krig noe som også førte til mangel på diverse materialer. Nok et eksempel som kan trekkes frem er igjen tak. I mangel på solide nok trematerialer ble det benyttet armert betong under rekonstruksjonen av compluvium tak. Maiuri sine restaureringer og rekonstruksjoner ville jeg ha plassert ham innenfor *Historic restoration* retningen, men i en mer moderne utviklet enn hva retningen var på begynnelsen av 1700-tallet. Grunnen til dette er at Maiuri vektla arkeologiske beviser under sine restaureringsarbeid når forholdene tilsa det. Det må og sies at Maiuri tok seg store friheter med sine restaureringsarbeid og rekonstruksjoner på lokaliteten.

Formidling

En ting som bli klarer på 1900-tallet er at skillet mellom konservering, restaurering og formidling begynner å gli mer inn i hverandre enn i forrige århundret. Dette kommer

tydeligere frem hos Maiuri. På hvilken måte valgte Maiuri å formidle Herculaneum på? Hovedvekten av måten han formidlet på, var å ta i bruk selve lokaliteten som et hjelpemiddel til å formidle til et mer allment publikum. Ved å skape et *open-air* museum kunne folk gå fritt rundt på lokaliteten og se seg rundt. Ved hjelp av guidebok kunne besøkende kunne gå fritt rundt på lokaliteten og lese om forskjellige private hus og offentlige bygninger. Han gav besøkende en hjelpende hånd med å tolke det hverdagslige livet i Herculaneum. Måten han gjorde dette på har jeg skrevet mer i detalj i forrige kapittel, men hovedlinjene er at han tok seg friheter med å restaurere/rekonstruere slik han mente det passet. Han var opptatt av å presentere lokaliteten og var ikke redd for å skape historier bak utstillinger. Eksempler her som jeg vil trekke frem er blant annet den vevende pikes rom og butikken i tilknytning til casa di Nettuno ed Anfitrite. Å ta slike drastiske steg i sin restaurering og prestasjon av Herculaneum kan virke veldig ekstremt for oss i dag. I dagens samfunn etter min mening ville ikke ha gått i såpass store lengder å restaurere store deler av en by på den måten Maiuri gjorde. I Maiuri sin samtid og med tanke på fascismen var dette en god måte å vise frem den romerske kulturen samt Italias fortid og storhetstid til både utenlandske besøkende og resten av Italias befolkning.

Bilde dokumentasjon fra utgravingen var en viktig måte for å nå ut til publikum. På bildene blir arbeidsfolk avbildet mens de jobber med moderne redskaper, noe som var en god propaganda for utgravingen og for fascistene. For utgravingens sin del var de moderne redskapene til stor hjelp for å komme gjennom de harde massene som de stod ovenfor.

6.1.3 2000-tallet

Postmodernitet

Postmodernitetens begynnelse har sine røtter som kan spores tilbake til ulike tiår fra 1950-1980-tallet. Det er forbundet med globalisering, et skifte fra produksjon til forbruk og nedgangen av nasjonalstaten (Chandler, Munday 2011: 211). Ut ifra det sosiologiske aspektet kan man se at fokuset ligger på et multikulturelt samfunn, miljø, vitenskap, populærvitenskap og nye former for massemedia. Miljøvern vokste frem og har blitt en merkbar og politisk kraft i det moderne samfunnet. Det har også blitt hevdet at den viktigste handelsvaren i et postmoderne samfunn er produksjon og tilgang til kunnskap enn det materielle goder som

formet sosiale og økonomiske strukturer (Heise 2005: 137, 141). Begrepet postmodernitet har sin opprinnelse fra kulturelle opplevelser, spesielt fra forbrukskulturen og arkitektur. Det er et inkluderende begrep for å innlemme en rekke med økonomiske og sosiale endringer.

Byrommet i den postmoderne byen reflekterer endringer i samfunnet. Det blir investert i kjøpesentre, havner, torg og holder forskjellige arrangementer både kulturelle og sportslige. Attraksjoner og butikker i nærheten av kulturminner er utviklet i et forsøk for å lage et mer attraktivt miljø for turisme og handel (Bramham 1997). På 1990-tallet kom internett og førte til en eksplosjon av elektronisk kommunikasjon. Det førte til at det ble lettere å finne og dele informasjon, nettsted for mennesker å møtes ble opprettet, kommersiell muligheter fantes nå på internett. Mulighetene var nå mange og informasjon var lettere tilgjengelig. Internett i dag brukes til å skaffe og spre informasjon videre til mennesker. Massemedia som både internett og tv brukes til å formidle og viderefordre viktige hendelser. Det brukes aktivt til å formidle kulturminner (Heise 2005: 138).

Arkeologisk undersøkelse

Herculaneum Conservation Project startet under dagens postmoderne samfunn. I hovedsak så er HCP et konserveringsprosjekt så dermed er det ikke utført eller fokusert så mye på utgravingsarbeid. Dette er i hovedsak fordi at prosjektet ønsket å bevare Herculaneum for fremtidige generasjoner, noe som er en typisk prioritering for det postmoderne samfunnet. I dagens kontekst ligger fokuset mer på vitenskap, miljø etc. Hva slags arkeologiske undersøkelser har blitt foretatt under dette prosjektet? Det har blitt fokusert på kloakksystemet i Herculaneum, blant annet kloakksystemene under cardo III og cardo V. Selv om kloakksystemene i all hovedsak har blitt gravd ut under Maiuri, har ikke Maiuri fokusert på det vitenskapelige aspektet med utgravingen av dette systemet. Her ble det bare fokusert på å få gravd det ut, uten å foreta prøver. En grunn til dette er nok at det ikke fantes tilstrekkelige vitenskapelige metoder for å foreta en slik grundig undersøkelse av kloakksystemet under hans tid.

Hva har vitenskapelige metoder benyttet av HCP brakt inn med hensyn på ny forskning angående Herculaneum i dag? Ved å benytte seg av slike metoder førte det til en bedre forståelse av det antikke livet. Dette ved hjelp av det organiske materialet som ble analysert. Vi har fått en mer forståelse av dietten til de antikke menneskene som bodde i Herculaneum, noe som ikke hadde vært mulige hverken på 1700- eller 1900-tallet. Det er blant annet blitt

identifisert flere krydder sorter som blant annet pepper som folk har trodd at vanlige romere ikke hadde råd til, men dette gir et annet bilde enn hva man før trodde. Dette er meget relevant og nyttig for oss i dag med tanke på at man får et mer «intimt» forhold til de antikke innbyggerne i Herculaneum enn før i tiden. Et fokus som man ser i dag er fokuset på det romerske samfunnet som et multikulturelt samfunn, med blant annet slaver og frigitte mennesker som hadde sjansen til å bli romerske borgere. Det er ikke lenger det fokuset på kun gjenstander slik som det var på 1700-tallet eller fokuset på den romersk kultur som kun italiensk og for italienere slik som det var under Maiuri. For Wallace-Hadrill og HCP prosjektet vil jeg si at de går under den post-prosessuelle retningen, med tanke på at de tar i bruk vitenskapelige metoder og fokuserer på samfunn/ individer.

Konservering og restaurering

I dagens samfunn fokuseres mye på blant annet vitenskap og miljøet, noe som HCP er opptatt av. De benytter seg av vitenskapelige metoder for å undersøke og stabilisere hus og dekorative overflater. Fra et miljøvennlig synspunkt bruker prosjektet miljøvennlige metoder for å konservere når det er mulig. Hvorfor benytter de seg av mer miljøvennlige metoder og hvorfor er dette viktig? Å bruke miljøvennlige materiale er for det første bedre for miljøet enn kjemikalske materiale som blir brukt. For det andre kan det virke som om at det er bedre for strukturer og gjenstander som skal bli konservert enn å bruke ukjente materialer til å konservere eller restaurere, som for eksempel introduksjonen av betong som Maiuri brukte mye av under sin restaurering. Man har innenfor konservering prinsippene om reversibilitet og minimal intervensjon, noe som sier at det man påfører en gjenstand eller struktur under konservering skal kunne omgjøres med tanke på om det kommer en ny metode som er bedre. Et eksempel fra HCP med miljøvennlige materiale som jeg gjerne vil trekke frem er konserveringen av søylen i sacello degli Augustali. Hvor det har blitt brukt en blanding av kalk og vulkansk aske slik som de brukte i antikken. Fra et verdi perspektivet til Jokilehto passer Herculaneum under HCP inn under både *cultural values* og *contemporary socio-economic*. Hvor Herculaneum spiller en stor rolle økonomisk for den moderne byen Ercolano med henhold til turismen, pedagogisk etc.

Formidling

I dagens samfunn er det mye lettere å få tak informasjon og kunnskap via massemedia og via internett. Da kan man undre seg hvordan Herculaneum ble formidlet under HCP prosjektet? En måte som ble brukt mye er bruken av internett. Ved hjelp av sin egen hjemmeside har de formidlet Herculaneum og ikke minst deres egen mål for prosjektet. Med å bruke internett som en måte å formilde på når de lettere ut til mennesker. Per dags dato ligger det ute flere artikler om arbeidet deres. Noe som etter min erfaring er et ganske smart trekk angående å nå ut til folk og få folk til å bli interessert i hva de gjør og ikke minst hvorfor.

En ny ting som dukker opp under formidlingen til HCP og med Wallace-Hadrill er bruken av dokumentarer. Hvordan og hvorfor kan dette være til hjelp med formidlingen av Herculaneum? Et svar på dette kan være at det er og en ny måte å nå frem til folk på via massemedier. Jeg vet at i alle fall en av dokumentarene som jeg har tatt for meg i oppgaven har gått på live tv i Storbritannia (Pompeii live!), mens den andre «The other Pompeii: life and death in Herculaneum» har blitt vist på tv og den finnes tilgjengelig på youtube. Et annet element som har spilt en stor rolle innenfor formidlingen av Herculaneum er bruken av Wallace-Hadrill som enten fortellerstemme, gjest eller som hoved person I dokumentarene. Et viktig del av en hver dokumentar er at publikum klarer å følge med gjennom hele dokumentaren, noe om Wallace-Hadrill klarer meget godt med hans lidenskap om den antikke byen. Dette er nok en av hovedgrunnene til at han ble valgt til å lede eller å være gjest i begge dokumentarene.

6.2 Komparativ analyse

Arkeologisk undersøkelse

En av sakene som man ligger merke til er ulikheten mellom utgravingsmetodene som har foregått gjennom de forskjellige århundrene. Hoved forskjellene er som nevnt tidligere tunnel graving, *open-air* og mer vitenskapelige undersøkelser. Under 1700-tallets utgravinger handlet det mer om prestisje som sagt og de var ikke opptatt av den arkeologiske konteksten. Det er her Weber kommer inn i bildet, hvor han er en av de få som faktisk begynner å plassere gjenstander i sin kontekst. Dette er noe som ingen andre før han gjorde. Bourbon utgraverne generelt var mer opptatt av å skaffe arkeologiske gjenstander ved å grave tunneler, enn å plassere funnene i sin kontekst. På 1900-tallet under Maiuri benyttet de seg av stratigrafisk utgravingsmetode. Ovenfor og ned til antikke bakkenivå. Under Maiuri ser man at fokuset flytter seg fra å kun være på gjenstander til å inkludere gjenstander, hus og den romerske

kulturen. Med en likhet mellom 1700 og 1900-tallet er at utgravningene i Herculaneum var prydet av prestisje. Noe som jeg nevnte ovenfor med Bourbon at gjenstandene skapte prestisje for Bourbon kongedømmet, men vi ser også at Herculaneum var et prestisje prosjekt for fascistene og. Dette var fordi at det var både vanskelig å grave ut Herculaneum som en open-air utgraving og fordi denne lokaliteten kunne assosieres med Romerrikets storhets tid. Noe som var meget verdifullt for Mussolini sin agenda. En annen forskjell som man ser er når man kommer inn på 2000-tallet med HCP. Nå blir det ikke fokusert på å grave ut hele byen, men heller å konservere den. Det blir nå foretatt få utgravninger, men det blir nå benyttet mer vitenskapelige metoder for å forstå den antikke byen og dens samfunn. I Herculaneums sin utgravingshistorie kan man se at utgravningene blir stadig mer profesjonelt utført, enn hva de var når byen først ble oppdaget. Disse forskjellene innenfor arkeologiske undersøkelser eksisterer fordi samfunnet har endret seg gjennom disse tre århundrene.

Konservering og restaurering

Konservering og restaurering er noe som alle århundrene har til felles, bare forskjellige måter å utføre arbeidene på. Det var et ønske om å bevare artefakter og veggmalier som dukket opp på 1700-tallet. Her ble det utført som nevnt ovenfor en stylistic restoration som innebærer at gjenstandene skulle se mest mulig original ut. Under restaureringsarbeidet brukte Bourbon arbeiderne alt av materiale som de kunne finne blant annet skrapmetall, kull, pulverisert marmor for å kunne restaurere. Dette er en stor forskjell fra de andre århundrene, hvor fokus på mer miljøvennlige materiale vokser frem etter hvert. For Maiuri sin del introduserte han moderne materiale som armert betong for å rekonstruere hus og strukturer. Dette er i all hovedsak fordi det var billigere å ta i bruk moderne materiale enn å rekonstruere for eksempel et tak i solide trebjelker. Når man kommer til HCP ser vi at de tar i bruk mer miljøvennlige metoder i restaureringsarbeidet sitt. Dette kommer at dagens samfunn er opptatt av miljø og miljøvennlige metoder. På 1900-tallet ble konservering og restaurering mer omfattende med tanke på hvor mye som ble gravd ut under Maiuri. Når man kommer til 2000-tallet ser man at nå ligger det mest fokus på konservering av hele lokaliteten. Dette er som sagt på grunn av forfallet som oppstod på lokaliteten etter Maiuri sitt vedlikeholdsprogram ble avsluttet.

På 1700-tallet var det ikke nødvendig for å beskytte strukturer eller dekorative elementer med tak siden de benyttet seg av tunneler. Men etter hvert som *open-air* ble påbegynt ser man et behov for å beskytte dekorative elementer og strukturer i hovedsak mot regn. Dette er en ny

ting som dukker opp under Maiuri sin tid i Herculaneum. Etter hans erfaringer med 1800-tallets utgravinger drev han å beskyttet hus og dekorative elementer i den antikke byen. I likhet med Maiuri drev også HCP under ledelse av Wallace-Hadrill med å styrke beskyttelsene av utsatte elementer. Vi kan se at HCP har videreført arbeidet til Maiuri i den forstand at takene som han lagde blir nå reparert og nye tak dukker opp på lokaliteten. Vi ser og at behovet for å bevare lokaliteten ved hjelp av konservering har blitt mer viktig, spesielt under HCP.

Formidling

En ting som alle århundrene har til felles er publikasjoner av bøker om Herculaneum. På 1700-tallet ble det publisert flere volumer av *Antichità di Ercolano Esposte*. På 1900-tallet kommer Maiuri med forskjellige publiseringer om utgravningen som han foretok. Under HCP på 2000-tallet utga Wallace-Hadrill med boken «Herculaneum: past and future». Det man kan se her angående publiseringen av bøker er at det er en utvikling fra 1700-tallet og frem til i dag med tanke på innholdet i bøkene som er blitt utgitt. Det har gått fra et mer fokus på kun gjenstander og veggmalerier, noe som var hovedfokuset på 1700-tallet. Til at bøkene begynner å inneholde mer om utgravingshistorikken, hus og offentlige bygninger på 1900-tallet. Mens på 2000-tallet med utgivelsen fra Wallace-Hadrill ser man at man går mer i dybden med at innholdet tar for seg utgravingshistorikk, samfunnet (rike og fattige), konservering etc. Nå er det ikke lenger kun gjenstandene eller den romerske kulturen som står i fokus, men også samfunnet som sin helhet og individer som bodde der. Mye av grunnen bak dette skifte i fokus ligger i at samfunnene forandrer seg gjennom århundrene.

Når det gjelder museum som et formidlingsaspekt er det mye likt og ulikt som har skjedd i løpet av tiden i Herculaneum. Under den første utgravningen ble det bygger et museum som lå i tilknytning til det kongelige palasset i Portici og ikke langt fra utgravningsområdet. Senere ble dette museet flyttet til Napoli. Det som skjer på 1900-tallet er noe spesielt med tanke på museum. Selv om det allerede fantes et museum i Napoli på denne tiden, valgte Maiuri å gjøre om Herculaneum til et *open-air* museum. Hvor han stilte ut gjenstander på selve lokaliteten i beskyttende utstillingsmontre. Man kan spørre seg om hvorfor han valgte å gjøre dette? Et alternativ er at han ville at besøkende skulle kunne på få se gjenstander i sin «opprinnelige» kontekst og gjøre det mer forståelig for dem. Eller så kan man se på det slik at Maiuri ville gi besøkende et alternativ til museet i Napoli, kanskje det ikke var godt nok for

etter hans mening? I dag ligger fortsatt museet i Napoli, men det er ingen museum i hverken Pompeii eller i Herculaneum.

Guidebøker som ble utgitt på 1900-tallet er noe som skiller seg ut fra Bourbon sin formidling. Dette er fordi det ikke var behov for guidebøker i den tid. Hoved turen i Herculaneum da, var en tur ned til teateret. Når man kom inn på 1900-tallets *open-air* ble det et behov for slike bøker, med informasjon om lokaliteten og utgravingen. Dette er en likhet som 1900-tallet deler med 2000-tallet. Når man kommer på lokaliteten i dag, får man utdelt et kart og en liten guidebok.

7. Avslutning

7.1. Konklusjon

I denne oppgaven har jeg tatt for meg spørsmålet om hvordan arkeologiske undersøkelser, bevaring og formidling forandret seg fra de første utgravingene i Herculaneum på 1700-tallet frem til Herculaneum Conservation Project.

Det jeg har kommet frem til i løpet av oppgaven er at når det gjelder arkeologisk undersøkelses delen av problemstillingen min, har det forandret seg mye gjennom de forskjellige periodene. Hvis man ser på 1700-tallet, når Bourbon sine arkeologiske utgravingene begynte brukte man tunnel metoden for å grave ut. Dette var fordi den moderne byen Resina lå over den antikke byen og på grunn av det harde vulkanske materiale som de måtte grave i. Ikke den beste metoden for å grave ut, men de gjorde mest mulig ut av det de hadde. Konteksten spilte ingen rolle for Bourbon, bortsett fra Weber som begynte å plassere funn i sin kontekst via plantegninger. Den arkeologiske undersøkelsen blir bedre på 1900-tallet under Maiuri sin open-air utgraving. Man ser det går fra en underjordisk tunnelutgraving til å bli en open-air utgraving. Etter min mening blir det nå mye lettere å se og ikke minst forstå konteksten hvor gjenstander blir funnet. En annen utvikling som har jeg har bemerket meg er at når man kommer inn på 2000-tallet med HCP og Wallace-Hadrill er at det ikke har blitt foretatt så mye arkeologiske undersøkelser. De få som er blitt gjort, er blitt gjort meget nøyaktig. Det som jeg har bemerket meg er at nå er det et meget stort fokus på kontekst under utgravingene enn det har vært før i Herculaneum. Dette er en viktig og stor forandring i Herculaneums arkeologiske undersøkelseshistorie.

Når det gjelder forandringen i måten å bevare Herculaneum på ser jeg at det er tydelig forandring gjennom tiden. Under Bourbon ser jeg at de var mer opptatt av å restaurere gjenstander tilbake til sin original form. De brukte det materiale som de hadde tilgjengelig og var ikke redd for å smelte om andre metaller, for å så bruke det til helt andre statuer eller artefakter. Ved å gjøre på denne måten har jeg fått inntrykk at mye har gått tapt under Bourbon sitt restaureringsarbeid. I dag hadde nok mye mer overlevd enn på 1700-tallet. Det er en ting som er viktig å tenke på her er at de stod ovenfor en spesiell situasjon som ingen andre hadde paralleller til. Når man kommer inn på 1900-tallet ser jeg at det er en ny forandring

igjen. Nå blir store deler av byen konserverert og restaurert når de blir gravd ut. I og med at så pass mye er gravd ut, blir det likevel fokusert mye på bevaring av hus og dekorative elementer. Jeg ser at på den tid var det nødt å bli gjort en stor innsats ellers ville strukturer, bygninger etc. begynne å forfalle. Dette var en av kritikken som Maiuri påpekte på hos 1800-tallets utgravninger. En annen forandring som kommer til syne er at det blir opprettet et vedlikeholdsprogram. Etter min mening så lå Maiuri forut for sin tid med å ha en plan for vedlikehold. Det hjelper ikke bare å konservere bygninger eller dekorative elementer uten å ha en plan som følger opp når det trengs. På 2000-tallet skjer det en markant endring igjen innenfor bevaring. Det som jeg ser er blitt forandret etter 1900-tallet er at når HCP kommer innpå banen med et mye større fokus på konservering. Det blir nå konsentrert om å konservere og bevare det som allerede er gravd ut. Det som ligger til bakgrunnen for dette er at Herculaneum hadde forfalt i flere tiår. En ting som skiller seg mye ut i fra 1700-tallet og 1900-tallet er bruken av miljøvennlige materialer under konservering, det kommer først inn under HCP. Dette ser jeg på som en meget viktig forandring som har skjedd gjennom århundrene. Synet på konserveringsmetoder er også forandret, som for eksemplet prinsippene om *reversibility* og *minimal intervention*. I dag er det viktig å kunne omgjøre tidligere konserveringsarbeid slik at hvis det kommer en ny metode, så kan den tas i bruk. De store linjene i forandring av bevaring i Herculaneum mener jeg er: at de gikk fra å kun konservere gjenstander og veggmalerier, til restaurering og rekonstruksjoner av hus, andre bygninger og dekorative elementer. Til moderne tid hvor man holder på å konservere det som holder på å forfalle.

Det som jeg har kommet frem til når det gjelder forandringer i formidling av Herculaneum er at det er mange likheter fra når formidlingen først startet og frem til i dag. Med visse endringer selvsagt. Et hovedmoment som jeg ser klart har forandret seg er adgangen for besøkende. Hvis man ser på begynnelsen av formidlingen av Herculaneum ser jeg det at det var meget begrenset adgang for besøkende til både museet og lokaliteten. Det hemmeligholdet som eksisterte under Bourbon har siden blitt oppløst. Noe som jeg ser godt når man kommer inn på 1900-tallet, hvor Herculaneum var åpen for allmenheten. Lokaliteten er den dag i dag fortsatt åpen for allmenheten. En ting som jeg har bemerket meg som er likt i alle periodene er publikasjon av bøker. Riktignok er det en forandring i innholdet, men det er noe som man må forvente når fokuset endrer seg gjennom tiden. Hoved forandringen her vil jeg si er at de først fokuserte på publikasjon av gjenstander, siden gjenstandene var med å skape prestisje for det napolitanske hoffet i sin tid. Videre endrer det seg til å inkludere hus og offentlige bygninger

og når man kommer til 2000-tallet fokuserer man på samfunnet som et multikulturelt samfunn og individer i seg selv.

En av de største forandringene jeg har bemerket meg er hvordan de forskjellige århundrene benyttet seg av museum som formidling. Her gikk det fra å være et museum i et kongelig palass på 1700-tallet til et *open-air* museum på 1900-tallet. Hvor gjenstander ble utstilt ikke på et museum, men på selve lokaliteten. Dette var Maiuri sin spesielle måte å formidle Herculaneum på. Lokaliteten i dag har ikke lenger den utstillingen som var under Maiuri, men vi må inn til selve Napoli for å besøke museet. Når man kommer videre inn på 2000-tallet ser vi at HCP bruker massemedia som et formidlingsaspekt for å vise frem Herculaneum. Ved å bruke dokumentarer om lokaliteten når de frem til et større publikum, noe som jeg mener er et meget godt alternativ angående formidling.

Det jeg har kommet frem til i min oppgave ved hjelp av kontekstuell og komparativ metode er at både arkeologisk undersøkelse, bevaring og formidling har vært gjennom mange forandringer i årene som har gått. Konservering og formidling begynner å gli inn i hverandre jo lenger ut man kommer. Spesielt fra 1900-tallet og frem til i dag. De går omtrent hånd i hånd. Dette skillet var mye tydeligere på 1700-tallet. Grunnen til at disse forandringene i de tre temaene har skjedd er fordi samfunnet som de tilhørte har vært i forandring. Fra opplysningstiden til nasjonalisme til det postmoderne samfunnet i dag.

Litteraturliste

- Andrén. A (1997) *Mellan ting och text*, Brutus Östlings Bokförlag Symposion, Stockholm
- Black. J (1991) “Pompeii and Herculaneum” i: *The Blackwell companion to the Enlightenment*, Red Porter. R, Rogers. P, Stafford. B, Blackwell, 412-413
- Bradley. P (2013) *Cities of Vesuvius: Pompeii and Herculaneum* Cambridge University Press
- Bramham. P (1997) “Change, Postmodernism and Postmodernity” *Reviewing sociology*, Vol 10 (1).
- Brennan. B (2012) «Herculaneum a Sourcebook» Ancient history seminars, Ligare Pty Ltd
- Camardo. D (2006) «*Gli scavi ed i restauri di Amedeo Maiuri. Ercolano e l’esperienza di una città Museo*», Ocnus (vol 14) ed: G. Sassatelli, Ante Quem soc.coop, Bologna
- Camardo. D (2006) “Water supply and Drainage at Herculaneum” In: Proceedings of the twelfth international congress on the history of water management and hydraulic engineering in the mediterranean region. Ephesus/selcuk, turkey, oct 2-10, 2004. ed Wilplinger.G Leuven-Paris-Dudley,MA, s 183-188
- Camardo. D (2007) «Archaeology and conservation at Herculaneum: from the Maiuri campaign to the Herculaneum Conservation Project» In: *Conservation and management of Archaeological Sites 2007*, Vol 8 205-214
- Camardo. D, Court. S (2010) “What lies beneath” I: *Current World Archaeology*, Vol. 4 (6) Issue 42 s. 38-45
- Castaldi. M (2006) “Water supply and Drainage at Herculaneum” I: *Proceedings of the twelfth international congress on the history of water management and hydraulic engineering in the mediterranean region*. Ephesus/selcuk, turkey, oct 2-10, 2004. ed Wilplinger.G Leuven-Paris-Dudley,MA, s 188-191
- Candler. D, Munday. R (2011) “Postmodernity” i: *A dictionary of media and communication*, Oxford University Press
- Crocker. L (1991) “Introduction” i: *The Blackwell companion to the Enlightenment* Red Porter. R, Rogers. P, Stafford. B, Blackwell, s. 1-10

- D'Alconzo. P (2007) «Naples and the birth of a tradition of conservation: The restoration of wall paintings from the Vesuvian sites in the eighteenth century», *Journal of the History of Collections*, 2007 Vol 19 (2), s. 203-214
- De Kind. R (1998) *Houses in Herculaneum: A new view on the town planning and the building of Insula III and IV* J.C. Gieben, Publisher Amsterdam
- Echlin. A (2014) «Dynasty, archaeology and conservation: The Bourbon rediscovery of Pompeii and Herculaneum in eighteenth-century Naples», *Journal of the History of Collections*, Vol 26 (2), s. 145-159
- Feilden. B (2003) *Conservation of historic buildings*, Routledge
- Fittipaldi. A (2007) «Museums, safeguarding and artistic heritage in Naples in the eighteenth century: some reflections», *Journal of the History of Collections*, 2007 Vol 19 (2), s. 191-202
- Golinski. J (1991) "Scientific method" i: *The Blackwell companion to the Enlightenment*, Red Porter. R, Rogers. P, Stafford. B, Blackwell, s. 478-479
- Gordon. A (2007) «Subverting the secret of Herculaneum: Archaeological espionage in the kingdom of Naples» i: "Antiquity recovered: the legacy of Pompeii and Herculaneum, (Red) Gardner. V, Seydl. J, The J.Paul Getty Museum, Los Angeles
- Heise. U (2005) "Science, technology, and postmodernism" I: *The Cambridge companion to postmodernism* (Red) Connor. S, Cambridge University Press
- Jokilehto. J (2007) "Conservation concepts" I: *Conservation of ruins* (Red) Ashurst. J, Butterworth-Heinemann, s 1-10
- Kaminski. T (2007) "Neoclassicism" I: *A companion to the: Classical Tradition*, Red Kallendorf. C, Blackwell, s. 57-72
- Lancaster. J (2005) *In the shadow of Vesuvius: a cultural history of Naples*, I.B. Tauris, London
- Maiuri. A (1937) *Itinerari Dei Musei e Monumenti D'Italia*, La libreria Dello Stato-Roma
- Maiuri. A (1958) *Ercolano: I Nuovi Scavi (1927-1958) Vol I*, Istituto Poligrafico Dello Stato, Libreria Dello Stato, Roma
- Maiuri. A (1970) *Guide-Books to the Museums, Galleries and Monuments of Italy: Herculaneum*, Sixth English edition, Istituto Poligrafico dello Stato, Libreria dello Stato. Roma

- Maiuri. A (1981) *Herculaneum: a guidebook to the museums, galleries and monuments in Italy*, Istituto poligrafico dello Stato, Roma, Italy
- Mattusch. C (2005) *The Villa dei Papiri at Herculaneum: Life and Afterlife of a Sculpture Collection*, J. Paul Getty Museum
- Mattusch. C (2011) *Letter and report: on the discoveries at Herculaneum*, The J.Paul Getty Museum, Los Angeles
- McFeaters. A (2007) «The past is how we present it: Nationalism and Archaeology in Italy from Unification to WWII», University of Nebraska s. 49-62
- Olsen. B (1997) *Fra ting til tekst*, Universitetsforlaget Oslo
- Pace. S (2000) *Herculaneum and European culture between the eighteenth and nineteenth centuries*, Electa Napoli, Ministero per i Beni e la Attivita Culturali
- Parslow.C, (1998) *Rediscovering Antiquity: Karl Weber and the Excavation of Herculaneum, Pompeii, and Stabiae*, Cambridge University Press, UK
- Pesaresi. P, Rizzi. G (2007) «New and existing forms of protective shelter at Herculaneum: towards improving the continuous care of the site» I: *Conservation and management of Archaeological Sites*, Vol 8 s. 237-252
- Pesaresi. P, Castaldi. M (2007) «Conservation measures for an archaeological site at risk (Herculaneum, Italy): from emergency to maintenace» In: *Conservation and management of Archaeological Sites*, Vol 8 s. 215-36
- Pirozzi. M (2000) *Herculaneum: The excavations, local history and surroundings*, Electa Napoli, Ministero per i Beni e le Attivita Culturali
- Rizzi. G (2000) *Herculaneum Understanding a monument in ruins* Electa Napoli, Ministero per i Beni e le Attivita Culturali
- Rowland. I (2014) *The afterlife of a roman town from Pompeii*, The Bellknap press of Harvard University Press, Cambridge & Massachusetts, London.
- Ruggiero. M (1886) *Storia degli scavi di Ercolano ricomposta su' documenti superstiti*, Tipografia dell'Accademia reale delle scienze, 1885, Napoli
- Stillmann. D (1991), “Neoclassicism” i: *The Blackwell companion to the Enlightenment*, Red Porter. R, Rogers. P, Stafford. B, Blackwell, 362-364
- Swain. H (2007) *An introduction to Museum Archaeology* Cambridge University Press
- Thompson. J (2006) “Water supply and Drainage at Herculaneum” I: *Proceedings of the twelfth international congress on the history of water management and hydraulic*

engineering in the mediterranean region. Ephesus/selcuk, turkey, oct 2-10, 2004. ed Wilplinger.G Leuven-Paris-Dudley,MA, s. 183

- Trigger. B (2006) *A history of Archaeological Thought*, Cambridge University Press
- Wallace-Hadrill. A (2009) “The Herculaneum Conservation Project: An introduction” I: *Vesuviana. Archeologie a confront: atti del convegno internazionale* (Bologna, 14-16 gennaio 2008) Red: Coralini. A, s. 203-207
- Wallace-Hadrill. A (2011) *Herculaneum: Past and Future*, London Frances Lincoln Limited Publishers in collaboration with the Pacard Humanities Institute

Dokumentarer

- *Pompeii live!* (2006): https://www.youtube.com/watch?v=tTD_juWYnRc
[Hentet 20.01.2015]
- *The other Pompeii: life and death in Herculaneum* (2013):
<https://www.youtube.com/watch?v=IWV3QylAbUw>
[Hentet 20.01.2015]

Figurliste:

Forside bilde: Foto Privat

Figur 1:

<http://www.pompeiiinpictures.com/pompeiiinpictures/Maps/Plan%20Herculaneum%202009%20Sequence%20of%20excavations%20Wikispaces.jpg> [Hentet 09.05.2015]

Figur 2:

[http://www.pompeiiinpictures.com/pompeiiinpictures/Maps/Plan%20Herculaneum%201700s%20Villa%20Ercolanese%20dei%20Pisoni%20\(dei%20Papyri\)%20Weber%20pub%20by%20Maiuri%201932.jpg](http://www.pompeiiinpictures.com/pompeiiinpictures/Maps/Plan%20Herculaneum%201700s%20Villa%20Ercolanese%20dei%20Pisoni%20(dei%20Papyri)%20Weber%20pub%20by%20Maiuri%201932.jpg) [Hentet 09.05.2015]

Figur 3: Foto privat

Figur 4: Foto Privat

Figur 5:

http://en.wikipedia.org/wiki/Herculaneum#/media/File:Plan_Of_Ancient_Herculaneum.jpg [Hentet 09.05.2015]

Figur 6:

<http://www.visitercolano.com/it/main-attractions/reggia-borbonica-di-portici-ed-herculanense-museum.html> [Hentet 09.05.2015]

Figur 7: Mattusch. C 2005 *The Villa dei Papiri at Herculaneum: Life and Afterlife of a Sculpture Collection*

Figur 8: <http://www.historyoftheancientworld.com/2015/01/volcano-charred-roman-scrolls-may-read/> [Hentet 09.05.2015]

Figur 9: Foto privat

Figur 10: Maiuri. A (1958) *Ercolano: I Nuovi Scavi (1927-1958) Vol I*

Figur 11:

http://www.ercolano.unina.it/ercolano.php?id_ist=250&id_namespace=11&padre_nodo=14 [Hentet 09.05.2015]

Figur 12: Maiuri. A (1958) *Ercolano: I Nuovi Scavi (1927-1958) Vol I*

Figur 13: Foto Privat

Figur 14: Maiuri. A (1958) *Ercolano: I Nuovi Scavi (1927-1958) Vol I*

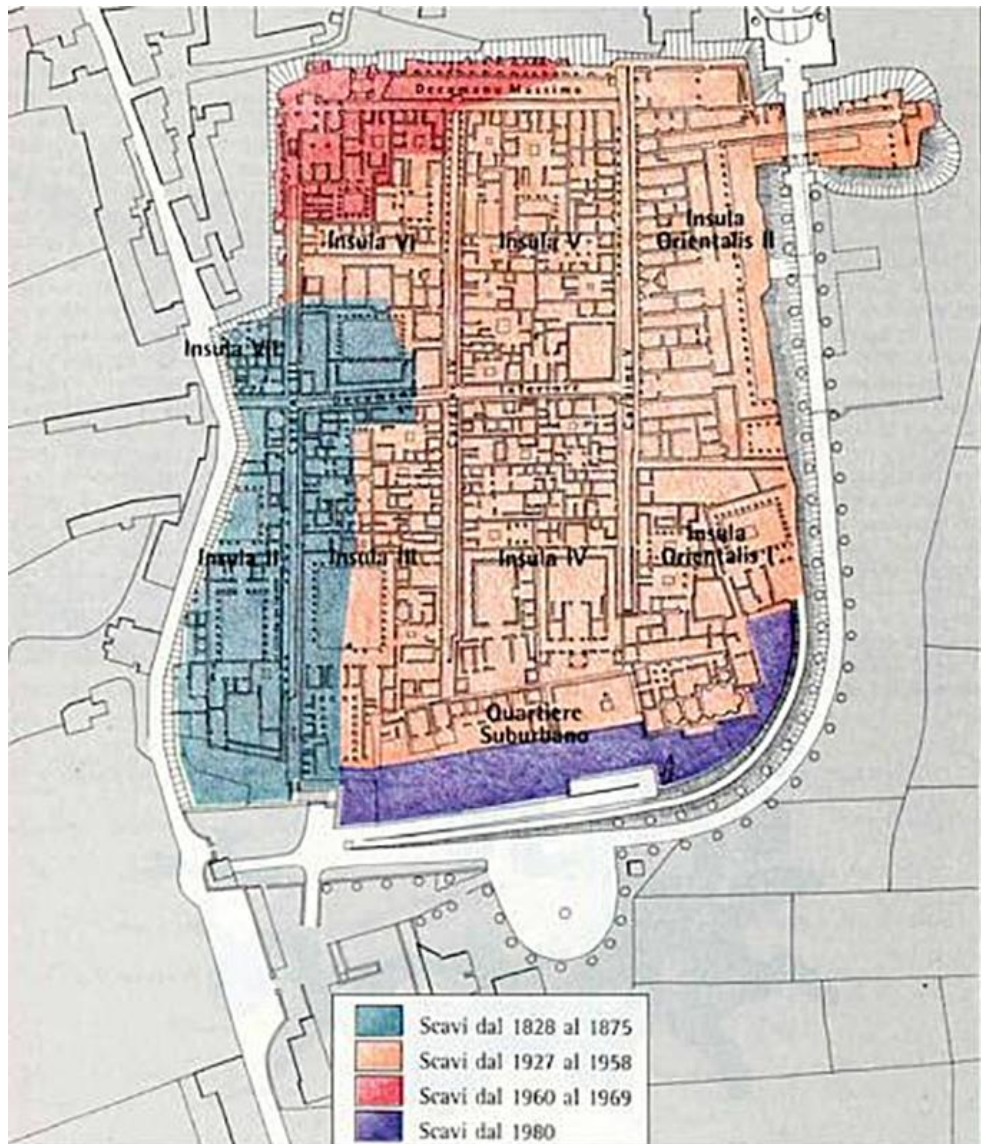
Figur 15: Maiuri. A (1958) *Ercolano: I Nuovi Scavi (1927-1958) Vol I*

Figur 16: Maiuri. A (1958) *Ercolano: I Nuovi Scavi (1927-1958) Vol I*

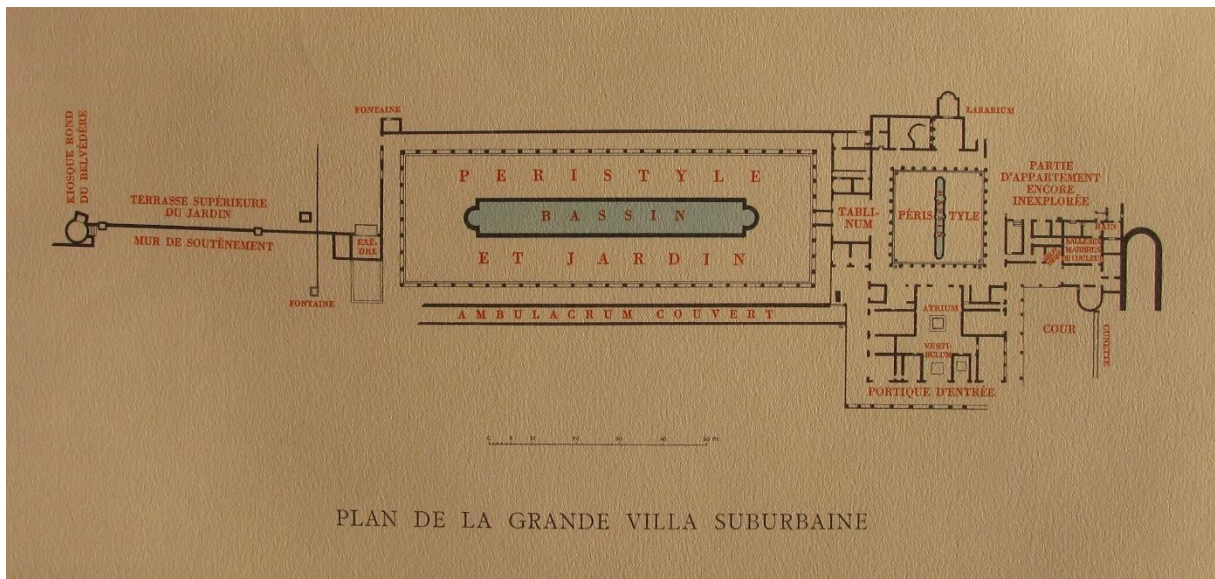
Figur 17: Foto Privat

Bildevedlegg:

Figur 1: oversikt over utgravingen i Herculaneum.

Figur 2: Webers plantegning over Villa dei Papiri. Reprinted av Mairui

Figur 3: skjelettmateriale i båthusene

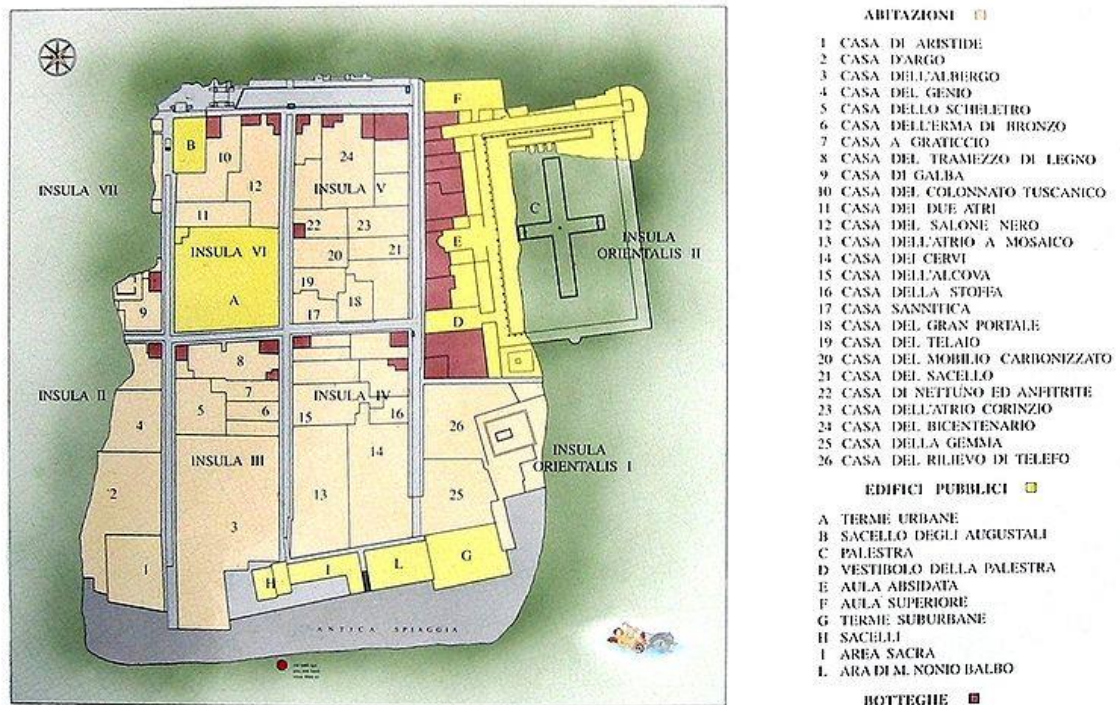

Figur 4: Graffiti etterlatt av turister i Herculaneum

Figur 5: Oversigtskart over Insula i Herculaneum: Insula Orientalis I

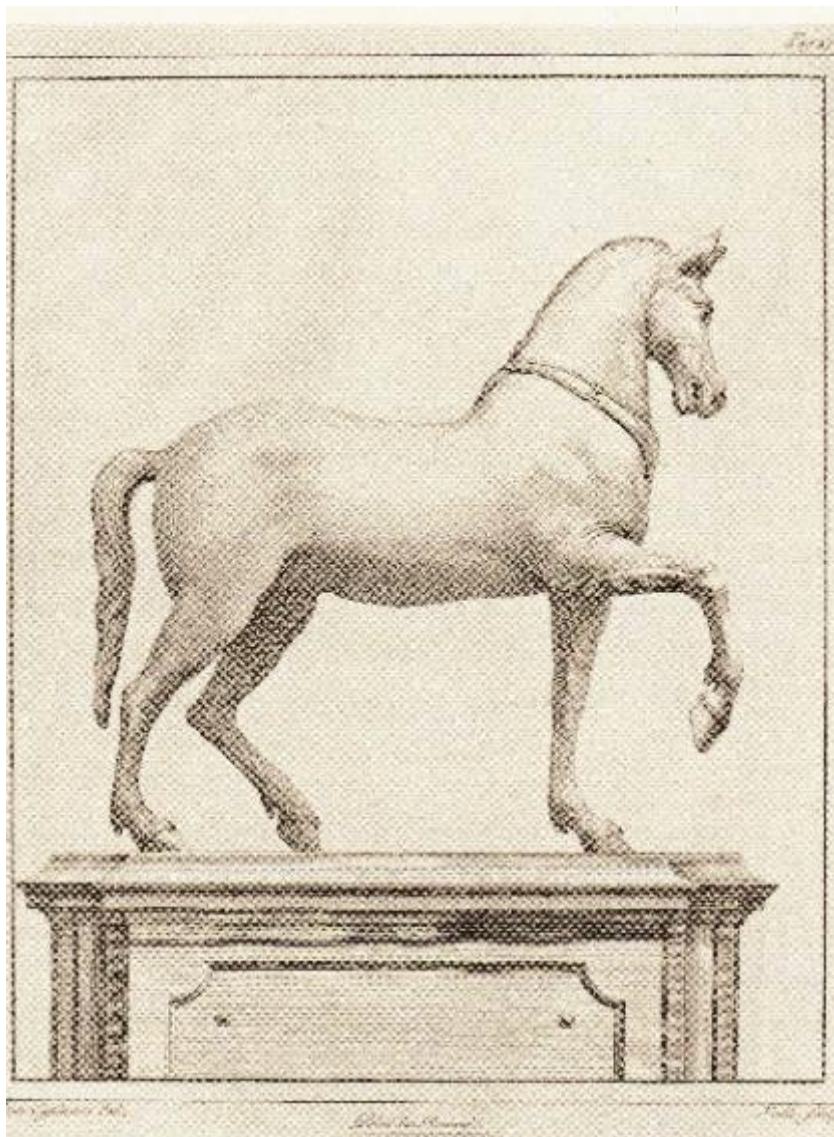
MINISTERO PER I BENI CULTURALI E AMBIENTALI
 SOPRINTENDENZA ARCHEOLOGICA DI POMPEI
ERCOLANO - PIANTA DELLA CITTA' ANTICA

Figur 6: Museo Ercolanese i dag

Figur 7: Illustrasjon av Bronsehest fra teateret i Herculaneum

Figur 8: Forkullet papyrusrull fra Villa dei Papiri

Figur 9: Gammel Bourbon tunnel

Figur 10: Bilde fra utgravingen til Maiuri

Figur 11: Bilde fra utgravingen til Maiuri

Figur 12: Bilder fra under utgravingen, eksempel på moderne redskaper tatt i bruk.

Figur 13: Tak for å beskytte dekorative elementer

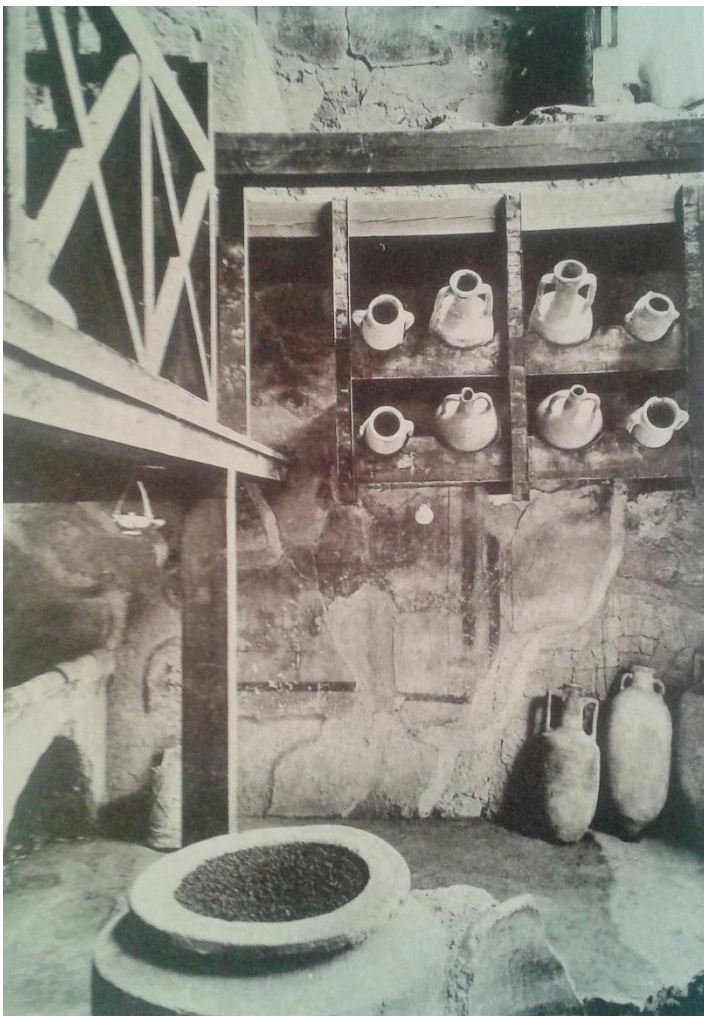
Figur 14: Rekonstruksjon fra Maiuri

Figur 15: casa di Nettuno ed Anfitrone. Maiuri sin presentasjon av huset for besøkende. Oversikt over Dolia og keramikk.

Figur 16: casa di Nettuno ed Anfitrite. Maiuri sin presentasjon av huset for besøkende.
«Originalt» treverk med amforaer.

Figur 17: Kloakksystem i Cardo III

